

Lunds Universitet
Teologiska Institutionen
Religionssociologi, RBU 011
Handledare: Curt Dahlgren
HT 2005

Med tron som vapen

Legitimering av våld och död hos en japansk religiös sekt

Sofia Denvall

Abstract

This study was performed to investigate how the Japanese sect Aum Shinrikyo was legitimating its violence and killing acts. By analyzing the leader and members of the sect, and applying this information on two theoretical models, this paper tries to give an explanation of both single acts of violence and killing, and two terrorattacks.

The result shows that Aum Shinrikyo was able to legitimate violence and killing acts through its ideology. In their opinion, cosmos was a place with several levels and everyone wanted to get as high as possible. Those who were killed by the sect would never be able to get to a higher level by living, since they would do too many bad actions. The murderers also got better karma since they helped the person to a better place.

The legitimating of violence and killing acts in Aum Shinrikyo can be explained as a duty that is holy, which agrees with the theorists about religious terrorism.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte	5
1.2 Centrala frågeställningar	5
1.3 Metod	6
1.4 Teoretisk utgångspunkt	6
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Material	7
1.7 Tidigare forskning	8
2. Begreppsdefinitioner	8
2.1 Apokalyps.....	8
2.2 Sekt.....	8
3. Analytiska begrepp.....	11
3.1 Auktoritetstyper.....	11
3.1.1 Den karismatiska ledaren	11
3.2 Den auktoritära religiösa rörelsen	13
3.3 Våld	13
3.3.1 Religiöst våld.....	14
3.4 Terrorism	14
3.4.1 Religiös terrorism.....	15
4. Uppkomst och fall - historien om Aum Shinrikyo.....	16
4.1 Ledaren Shoko Asahara	16
4.2 Rörelsen Aum Shinrikyo	17
4.3 Sarinattentat i Matsumoto 27 Juni 1994.....	19
4.4 Förberedelser inför undergången.....	20
4.5 Sarinattentat i Tokyo 20 Mars 1995	21
5. Analys.....	22
5.1 Shoko Asahara, den karismatiska ledaren.....	22
5.1.1 Asaharas själsliga egenskaper, lösningar på kriser samt hot om undergång.....	22
5.1.2 Anhängarnas uppoffringar.....	22
5.1.3 Asaharas mysticism.....	23
5.1.4 Är karismatiskt ledarskap ont eller gott?.....	24
5.2 Medlemmarna i Aum Shinrikyo.....	24
5.2.1 Aum Shinrikyo och det japanska samhället	24
5.2.2 Ungdomarna och de välutbildade japanerna	25
5.2.3 Anledningar till att gå med i den auktoritära religiösa rörelsen Aum Shinrikyo	26
5.3 Rörelsen Aum Shinrikyo	27
5.3.1 Sekten Aum Shinrikyo	27
5.3.2 Inre drag i religiösa rörelser som ökar sannolikheten till våld.....	27
5.3.2.1 Inre drag i Aum Shinrikyo som ökade sannolikheten för våld	29
5.3.3 Konsekvenser för Aum Shinrikyo av konflikten med den sociala omgivningen....	31
5.3.4 Förståelsemodell till terrorism	31
5.3.4.1 Förståelsemodell till terrorism applicerad på Aum Shinrikyo	33
5.4 Förekom det legitimering av våld i Aum Shinrikyos läror?.....	33
5.4.1 Aum Shinrikyos eklektiska läror	33
5.4.2 Legitimering av våld och död hos Aum Shinrikyo	34
6. Slutdiskussion.....	35
6.1 Använde Aum Shinrikyo sig av religiös terrorism?.....	35

6.2 Kan man (låta bli att) döma Shoko Asaharas ledarskap som ont?	36
6.3 Varför hade Aum Shinrikyo inte fler medlemmar?	37
6.4 Ger Jonathan Pestes modeller någon förståelse för Aum Shinrikyos våldshandlingar?	37
6.5 Avslutning	38
Källförteckning	39
Referenser.....	39
Officiella tryck	39
Uppslagsverk	39
Internet	39

1. Inledning

Terrorism hörs ofta som orsaksförklaring till våldshandlingar, jag anser att det numera är ett begrepp som tillhör vardagsdiskussionerna. I min generation blev troligen begreppet *religiös* terrorism aktuellt efter attackerna den elfte september mot bland annat World Trade Center i USA. Förmodligen på grund av att så många människor dog av attacken, men även för att media uppmärksammade det så mycket, och fortfarande gör. Terrorisdådet tolkades tidigt som utfört av muslimska al-Qaida, med den numera världskända Usama bin Ladin som ledare. För många var detta säkert en handling utan någon vettig förklaring. Hur kunde al-Qaida rättfärdiga dödandet av så många människor? Och hur kan en *religiös* rörelse, något jag själv förknippar med en livsstil där man helgar livet, döda oskyldiga människor? Efter attentatet väcktes flera intressanta frågeställningar.

När Aum Shinrikyo utförde en gasattack i Tokyos tunnelbana 1995 gick jag på högstudiet, och jag har inga särskilda minnen från den händelsen. När jag i höstas började arbeta med uppsatsen angående området terrorism med religiös anknytning, dök den upp ordentligt. Eftersom det har gått tio år sen attacken, finns det ett stort utbud av artiklar och böcker. Sekten har visserligen ebbat ut, men den existerar fortfarande trots att den har bytt namn och inte har så många anhängare. Detta gör dess utveckling överskådlig med både en början och ett slut.

1.1 Syfte

Att genom exemplet Aum Shinrikyo klargöra varför en religiös rörelse medvetet kan skada andra personer.

1.2 Centrala frågeställningar

Aum Shinrikyo var en japansk ny religiös rörelse, ny i den bemärkningen att den uppkom under åttiotalet, som kulminerade i ett terroristattentat i Tokyos tunnelbana 1995. Denna uppsats syftar att klargöra andledningen till hur Aum Shinrikyo, en religiös rörelse inriktad på andlig hängivenhet, kunde utföra handlingar som dödade människor. Hur kan man förstå varför de släppte ut gas under rusningstrafik, som var ämnad att döda? Går det att förstå, och finns det verkligen en godtagbar förklaring? Aum Shinrikyo utförde flera mord, vilket visar på att dåden inte bör ha handlat om en oövertänt våldshandling. Hur rättfärdigade sekten detta?

Det finns mycket som skiljer Aum Shinrikyo och al-Qaida. Exempelvis hade Aum inga självmordsattentat, vilket uppenbarligen skedde i al-Qaidas attentat mot World Trade Center. Men trots olikheterna finns det också likheter mellan grupper som utför terrorhandlingar. Enligt religionsvetaren Jonathan Peste kan det finnas drag i religiösa rörelser som ökar sannolikheten för våld. Hur stämmer Aum Shinrikyos historia in på detta? Går det att förstå Aums våldsdåd genom förståelsemodeller? Kan man med hjälp av modellerna hitta förståelse till mord på oskyldiga människor?

I attentatet i Tokyos tunnelbana dog ”bara” tolv människor, men likväl är det en handling som faller inom kategorin terrorism. Vad är egentligen terrorism? Och vad krävs för att en våldshandling utförd av en religiös rörelse ska omnämnas som religiös terrorism? Fallor Aums agerande inom forskarnas ram av ett religiöst terroristattentat, eller är detta bara omgivningens omdöme?

Hur var Aum Shinrikyos ledare? Bidrog han till de mord som sektmedlemmarna utförde? Och hur var egentligen anhängarna, vad fanns i Aum som lockade dem? Som mest hade rörelsen 10 000 japanska medlemmar, vilket kan tyckas vara en liten grupp i förhållande till hela Japans befolkning, men det är trots allt en stor mängd individer. Kanske saknades det något i det japanska samhället som gjorde sekten konkurrenskraftig. Att Aum var en rörelse i konflikt med det omgivande samhället var ingen hemlighet. Vad spelade konflikten för roll?

Kan man finna legitimering av våld i Aum Shinrikyos läror? Hur såg de på sina egna våldsdåd, och beskrevs dessa i religiösa termer?

1.3 Metod

Ovanstående forskningsproblem ska lösas genom att inleda med en genomgång av Aum Shinrikyos utveckling fram till sarinattentatet i tunnelbanan, och analyser av rörelsens ledare och anhängare. Detta ger en inblick i hur sekten verkade, vilket utgör grunden för att besvara syftet. Uppsatsen förklarar några övergripande begrepp, men även ett antal specifika begrepp som är aktuella för analysen.

Analysen av ledaren och hans anhängare, appliceras sedan på två modeller presenterade av Jonathan Peste. De två modellerna (drag i religiösa rörelser som tycks öka sannolikheten för våld, samt en förståelsemodell till terrorism) appliceras på sektens uppgång och fall. Modellerna har stora likheter, varvid förståelsemodellen inte kommer att bli lika grundligt beskriven.

Meningen är att presentationen av Aum Shinrikyos historia ska vara så objektiv som möjligt, dock kan enbart andra läsare bedöma om så är fallet. Det är inte alltid problemfritt att försöka vara neutral till en så värdeladdad handling som terrorism, även om utgångspunkten har varit sådan.

1.4 Teoretisk utgångspunkt

Syftet hade naturligtvis kunnat besvaras med andra perspektiv än det valda, exempelvis genom ett religionspsykologiskt. Då jag personligen finner relationerna mellan individ, religion och samhälle mycket intressant, har jag framförallt valt ett religionssociologiskt perspektiv. Detta tror jag också är det bästa för att besvara syftet, bland annat eftersom det japanska samhället enligt uppsatsens källor formade individer med behov av transcendens. Framförallt har jag valt ett religionssociologiskt perspektiv där jag provar användbarheten av Pestes modeller.

1.5 Avgränsningar

För att uppsatsen inte ska bli alltför omfattande kommer varken begreppet religion eller identitet att behandlas. Identiteten hos anhängarna hade troligen varit intressant att undersöka, men anses inte vara nödvändig för att besvara syftet. Likaså avhandlas inte heller huruvida sekten stämde in på begreppet fundamentalism, eftersom fokus ligger på våldshandlingen terrorism, och inte hur detta skiljer sig från fundamentalism. Uppsatsen spekulerar inte heller i hur sekten fått tag i och tillverkat nervgasen sarin, och beskriver bara kortfattat hur den verkar.

Av sektens filialer världen över fokuserar uppsatsen på Japan. I Ryssland fanns som mest tre gånger så många anhängare som i Japan, 30 000, men eftersom sekten egentligen inte verkade för att frälsa de ryska människorna, används inte denna filial för att besvara syftet. Sektens ändamål där var istället att knyta kontakter med ryska vetenskapsmän, samt att skaffa vapen.

Kaplan och Marshall påpekar upprepade gånger att den japanska polisen såg mellan fingrarna på många spektakulära händelser, såsom kidnappning. Polisens agerande kan mycket väl fördjupas, men inte i den här studien.

1.6 Material

Uppsatsen bygger på teoretiskt material, vilket har hittats dels efter titel- och ämnessökning på ord såsom terrorism och Aum Shinrikyo, källhänvisning i dessa böcker samt hänvisningar i artiklar. Gällande begreppsdefinitionen har uppslagsverken Religionslexikonet samt internetbaserade Nationalencyklopedin använts för att ge en övergripande bild. En central utgångspunkt i begreppsdefinitionen har varit de norska religionssociologerna Inger Furseth och Pål Repstads bok "Religionssociologi – en introduktion" (2003).

En av de huvudkällor som utnyttjats för en övergripande skildring av Aum Shinrikyos utveckling, är David E. Kaplan och Andrew Marshalls "Sekten vid världens ände. Den otroliga historien om Aum" (1997), vilken presenteras nedan. Oftast är det denna boks material som teorierna testas på. De teorier om religiös terrorism som uppsatsen använder sig av, är presenterade i Jonathan Pestes "Religion och terrorism. Mellan samvaro och radikalism" (2003), även denna presenteras utförligare nedan.

Mark Juergensmeyer är chef över global and international studies, samt professor i Sociology och Religious studies vid University of California, Santa Barbara. Enligt sin hemsida är han expert på religiöst våld, konfliktlösning och södra Asiens religion och politik. "Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence", utkom 2003 och enligt ovan nämnda hemsida utsåg Washington Post och Los Angeles Times den till en av årets bästa facklitterära böcker. Boken är baserad på intervjuer med religiösa aktivister som utövat våld.¹ Innehållet skildrar flera religiösa kulturer med våld, varav Aum Shinrikyo är en.

David E. Kaplan och Andrew Marshall är enligt en artikel i Svenska Dagbladet "två erfarna reportrar med inriktning på Asien"². Samma artikel menar också att deras bok "Sekten vid världens ände. Den otroliga historien om Aum" (1997) är mycket realistisk och skoningslös, sektledaren porträtteras brett och analysen är både skicklig och komplett. Dock är det värt att påpeka att boken redan på första sidan nämner sekten som bisarr, och att dess historia kan vara svår att tro. Boken återger även detaljrika samtal som om författarna själva varit närvarande. Trots detta ger boken en bra överblick, andra böcker som är aktuella i denna uppsats skildrar de stora dragen likartat, vilket gör att den känns tillräckligt pålitlig för att användas här.

Jonathan Peste arbetar på institutionen för religionsvetenskap vid Göteborgs universitet. På institutionens hemsida anges "Religion och politik, religiöst våld, religiös terrorism, senantika religioner som gnosticism och hermetism samt judendom" som Pestes forskningsområden.³ "Religion och terrorism. Mellan samvaro och radikalism" gavs ut 2003 och behandlar främst judisk, muslimsk och vit amerikansk radikalism. Men även andra rörelser tas upp och analyseras, såsom Aum Shinrikyo. Pestes analysering sker utifrån uppfattningen att den vetenskapliga förståelsen av religiös terrorism är otillräcklig om man inte också betraktar faktorer som kulturella, sociala och politiska spänningar. Kapitlet om nutida religiös terrorism är det som används mest i denna uppsats. Två för uppsatsen centrala modeller är hämtade ur

¹ Mark Juergensmeyers hemsida

² Artikel i Svenska Dagbladet "En bild av Japans varhärdar"

³ Jonathan Pestes hemsida

denna bok: drag i religiösa rörelser som tycks öka sannolikheten för våld, samt en förståelsemodell för terrorism.⁴

1.7 Tidigare forskning

Det går att finna enorma mängder information angående terrorism. En ämnessökning på begreppet i LIBRIS, det nationella biblioteksdatasystemet, ger 4687 träffar. När jag har letat efter litteratur till uppsatsen har jag även noterat den stora mängden litteratur gällande religiös terrorism. Däremot har det varit svårt att finna information angående den religiösa terrorismens legitimering av våld och död, enligt mina källor är detta alltså inget område som är väl undersökt. Detta har gjort att den tidigare forskning jag fått förlita mig på främst behandlar den religiösa terrorismen utan den inriktning som ska besvara mitt syfte.

2. Begreppsdefinitioner

2.1 Apokalyps

Religionslexikonet förklarar apokalyps som ett synsätt på världens kommande slut. Det liv som levs nu ses som drivet av det ondas våld, men lidandet kommer att upphöra när frälsaren anländer. Världsmakten drivs av kampen mellan det onda och det goda, men det goda ska komma att segra, vilket ger de lidande tröst och inspiration till att visa vördnad för det gudomliga.⁵

Aum Shinrikyos ideologi grundade på tanken om apokalyps, vilket kommer klargöras under uppsatsens gång.

2.2 Sekt

Religionslexikonet menar att begreppet sekt syftar på en grupp som är strängt avskild, i de flesta fall en religiös grupp men den kan även vara exempelvis politisk. Sektens karaktäristiska drag är enligt ovanstående beroendet till ledaren, stark sammanhållning, uppfattningar om en viss kallelse samt den moraliska inställningen som styrs av sektens normer. Vanligt är också att man formar sin fritid efter vad sekten erbjuder, vid boende i kolonier kan man ägna sig helt åt dess ideal och då även avgränsa sig från omvärlden och relationer utanför sekten. Religionslexikonet skiljer sekt med kult, där sekten är mer organiserad kring sin karismatiska ledare.⁶

Nationalencyklopedin förklarar sekt som en mindre grupp vilken skiljer sig från omgivningen med sina åsikter och levnadssätt. Dess sammanhållning är stark, och intolerans mot avvikande åskådningar är vanligt förekommande. Encyklopedin tar även upp den brittiska sociologen Bryan Wilsons indelning av fyra typer av sekter: omvändelsesekt (vill omvända så många som möjligt), adventistisk sekt (anser att världen står inför sin undergång), inåtvänd sekt (försöker leva isolerade från yttrevärlden), gnostisk sekt (anser sig ha kunskap om nya vägar för att nå insikt).⁷ Wilson har senare utvecklat de fyra kategorierna till sju, men då syftet i denna uppsats inte ligger i att fördjupa sig i begreppet sekt, redogörs inte dessa. De redovisade anses ge bra övergripande förklaring på olika typer av sekter.

⁴ Peste

⁵ Religionslexikonet s31-32

⁶ Religionslexikonet s480-481

⁷ Nationalencyklopedin ”sekt”

Religionssociologerna Inger Furseth och Pål Repstad presenterar den brittiske sociologen Roy Wallis typologi av religiösa organisationer. Wallis utgår från om organisationen ser sig själv som unik eller pluralistisk samt om omvärlden ser organisationen som avvikande eller en del av samhället.

	Pluralistisk legitimitet	Unik legitimitet
Avvikande	Kult	Sekt
Inkluderande	Denomination	Kyrka

Roy Wallis typologi (Furseth och Repstad s184).

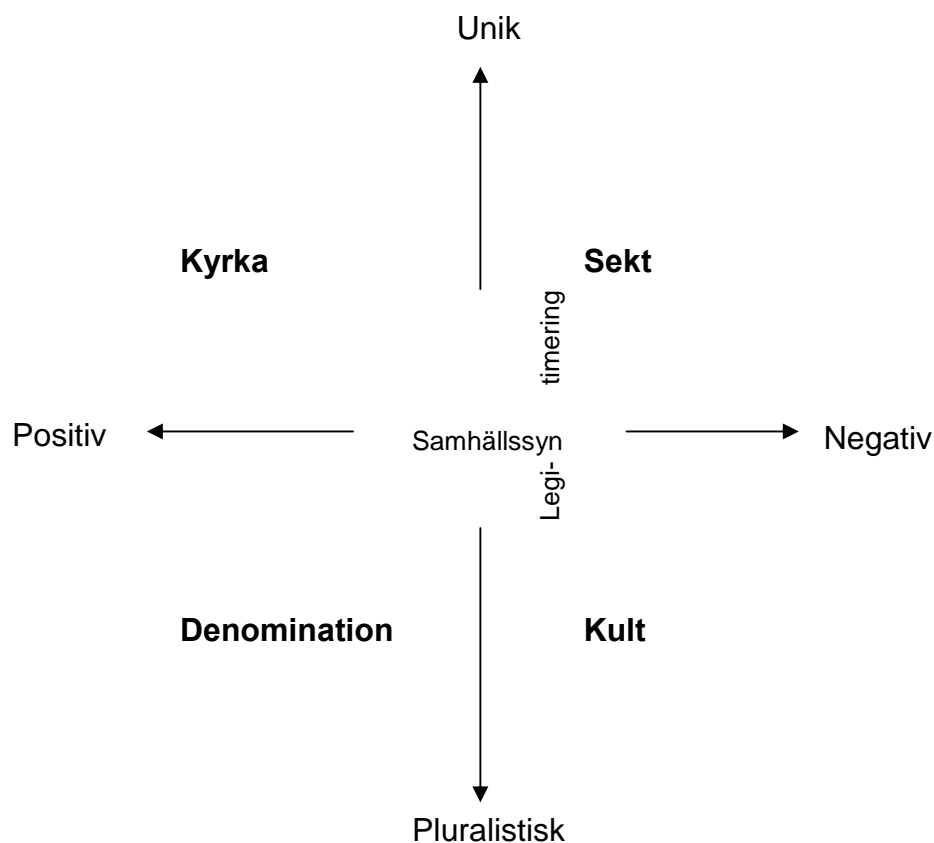
Med hjälp av typologin kan man se att Wallis menar att sekten är en avvikande grupp som ser sig som unik i samhället eftersom deras sanning, precis som kyrkans, är exklusiv. Furseth och Repstad menar att sekten kräver mycket av sina medlemmar, man ska leva efter sektens läror och följa dess livsstil. Livsstilen skiljer sig oftast från det omgivande samhället mot vilket det finns en skepsis, eftersom dess moral hotar sektens. Samhället å sin sida är misstänksamt mot sekten, eftersom den är avvikande och kanske inte passar in i den norm som finns.⁸

Meredith B. McGuire, amerikansk professor i sociologi, menar att tidiga religiösa klassifikationssystem gjordes utifrån hur organisationerna såg sig själva i förhållande till omgivningen. Hon exemplifierar detta med Max Weber som menade att kyrkan accepterar massan, medan sekten endast accepterar dem som kvalificerar sig till dess lära och levnadssätt. Detta gör att kyrkan inkluderas i samhället medan sekten tar avstånd från det.

McGuire presenterar en typologi med liknande variabler som Wallis använder sig av. Klassificeringen av religiösa grupper kan hjälpa till att förstå hur dessa grundas, utvecklas, påverkar samhället och förändras både internt och i relationen till samhället. McGuire diskuterar dock hur typologin klarar sig i andra religioner än den kristna kyrkan, eftersom denna enligt henne är mer sannolik att utveckla olika typer av religiösa grupper, såsom sekt och kult. McGuire menar att hinduismen inte har samma spänningar mot sitt samhälle, och därmed inte heller har samma benägenhet att utvecklas i andra grupper. Emellertid finns det enligt McGuire sociologer som påvisat situationer då icke kristna grupper utvecklat spända relationer till sin sociala omgivning. Hon exemplifierar detta med utvecklingen av buddhismen då den blev utsatt för kolonialism 1000 – 1800-talet. Relationen till samhället kunde då liknas med sektens. Trots att Buddha predikat mot involvering i socialpolitiska verksamheter, var den buddhistiska skolningen tvungen att agera när den hotades.

McGuire menar dessutom att det när det gäller religiösa rörelser finns två kriterier som är vanligt förekommande hos sociologer: dels relationen mellan den religiösa gruppen och samhället, dels i vilken omfattning den religiösa gruppen legitimerar sig som unik. Det är också från dessa McGuires typologi utgår. Enligt henne finns det ingen organisation där det inte förekommer spänningar mellan gruppens auktoritet/er och samhällets värderingar. Vad som skiljer organisationerna är istället hur man besvarar spänningen.

⁸ Furseth och Repstad s184-185

Meredith McGuire's typologi (McGuire s155)

McGuire påpekar att en rörelse inte behöver överensstämja med endast en benämning i typologin, eftersom rörelser ofta förändras och utvecklas. Modellen visar dock att sekten anser sig vara unik samtidigt som den har ett negativt förhållande med samhället.⁹

Charles Kimball, amerikansk professor i religion, framhåller att begreppet sekt är neutralt, även om de flesta associerar det med något negativt. Han menar att sekten är en alternativ religiös organisation som skiljer sig från andra med sina trossatser och riter, och att detta är den enda avvikelse den har från andra religiösa organisationer. Att sekt är något som klingar nedsättande beror enligt Kimball på medias skildring av de sekter som ses som allt för främmande för den sociala omgivningen. Vidare menar Kimball att i stort sett alla religiösa traditioner har börjat som det vi idag benämner sekt, nämligen en liten grupp människor som samlas kring sin utvalda ledargestalt, vilken enligt gruppen är begåvad med särskilda förmågor. Oftast är ledarens förkunnelse sprungen ur en redan befintlig tradition, men framställs på ett särskilt sätt som inte funnits tidigare. Budskapet lyckas därmed uppfylla ett befintligt behov av en ny väckelserörelse.¹⁰

Uppsatsen utgår från att Aum Shinrikyo kan kategoriseras som sekt, i analysen kommer det att klargöras varför.

⁹ McGuire s150-155

¹⁰ Kimball s93-94

3. Analytiska begrepp

3.1 Auktoritetstyper

Auktoritet syftar enligt Furseth och Repstad på legitim makt, det vill säga ledarskap som godkänns av dem som makten utövas på. Författarna redogör för Max Webers indelning av ledarskap: traditionellt, karismatiskt samt rationell-legalt ledarskap.

Det traditionella ledarskapet grundas oftast precis som det låter på tradition, där makten går i arv. Ledarskapet finns för att det alltid har funnits, och legitimeras av tron på heliga traditioner. Det karismatiska ledarskapet handlar istället om personligheten. Ledaren har fått sin position på grund av sina speciella egenskaper; i religiösa sammanhang kan detta handla om gudomliga kall. Legitimeringen sker genom att medborgarna känner hängivenhet för en härskare med speciella egenskaper. Furseth och Repstad menar dock att man ur det sociologiska perspektivet kan se fler anledningar än endast personlighetsdrag. Exempelvis är relationen mellan ledaren och de som valt honom eller henne viktig för att ledaren ska kategoriseras som karismatisk. Angående den rationell-legala klassen skriver Furseth och Repstad i enlighet med Weber att auktoritetsformen har vuxit fram i det moderna samhället. Det tvådelade begreppet menar att det rationella visar på kunskap medan det legala visar på att auktoriteten har sitt ursprung i lagen. Ledarskapet innehar här ett mandat, genom vilket den kan åberopa sin auktoritet. Människan följer de rationell-legala auktoriteternas beslut, eftersom de anses vara förnuftiga då de följer samhällets lagar och förordningar¹¹.

Furseth och Repstad presenterar även kritik mot Webers auktoritetstyper. Enligt författarna menar kritiker att kategoriseringen är för abstrakt, samt att ledarnas organisationer beskrivs som alltför enhetliga. De byråkratiska besluten kan exempelvis bli ogiltigförklarade av politiska beslut, vilket gör att de inte är auktoritära. Och exempelvis prästen kan med sin auktoritet trots att han är vald på grund av sin personliga lämplighet, utöva sin makt så att det blir obehagligt för vissa. Furseth och Repstad håller med kritikerna om att världen inte är så enkel som Webers kategorier vill visa, men trots kritiken tycker de att kategoriseringen är bra, eftersom det ger en viss ordning. Auktoritetstypologin kan visa på skillnader mellan olika religiösa organisationer och ge förståelse till konflikter inom dem.¹²

3.1.1 Den karismatiska ledaren

Nationalencyklopedin redogör att ordet karisma har att göra med en stark personlig utstrålning, vilken ger en förmåga att leda andra människor. Vidare menas att det karismatiska ledarskapet är individuellt, och har sin grund i att ledaren tros vara förbunden med en högre instans eller norm. Eftersom ledarskapet är individuellt, anses det av encyklopedin inte vara lika stabilt som institutionaliserade auktoritetsformer.¹³

Max Weber menar enligt sociologen Kerstin Lindsoug i "Hänförelse och förnuft. Om karisma och rationalitet i Max Webers sociologi" (1979) att karisma innefattar en speciell utomvardaglig personlig egenskap. Den övernaturliga egenskapen gör personen till maktinnehavare, eftersom denne är någonting mer än alla andra. Alltså är karisma inte någonting som har med yrke eller förvärvade kunskaper att göra, utan handlar istället om ett karaktärsdrag tillskrivet av omgivningen. Karismans sociala situation existerar därmed genom att omgivningen har erkänt den.

¹¹ Furseth och Repstad s 195-196, Nationalencyklopedin "auktoritet"

¹² Furseth och Repstad s196-197

¹³ Nationalencyklopedin "karisma"

Weber menar vidare enligt Lindskoug att när karisman väl har förankrat sig hos sin innehavare, fortsätter den ut i den omgivande gruppen, vilket ger denna en transcendental mening. När detta har skett, finns det två vägar för karisman att gå: antingen ebbar den ut eller så förankras den och gör den karismatiska rörelsen till en formell organisation bunden till sin karismatiska ledare. Gruppen blir en reflektion av ledaren, Lindskoug presenterar Webers tre förhållningssätt på detta: Ledarens karismatiska egenskaper är antingen personligen överförbara, möjlig att förvärva direkt från ledaren eller knuten till ett ämbete genom vilket det är möjligt med ett överförande, såsom exempelvis den kyrkliga institutionen. Detta gäller inte enbart religiösa organisationer utan även förslagsvis politiska och sociala.

Lindskoug presenterar även den amerikanska sociologen Edward Shils åsikt om karisman, som menar att tendensen att tillskriva vissa individer karismatiska egenskaper beror på behovet att få svar på de existentiella frågorna. Tendensen med karisma är en tillämpning av det mänskliga behovet av ordning, vilket den karismatiska personen kan erbjuda. Personen kan med den makt som ges vid det karismatiska erkännandet upptäcka, skapa, upprätthålla och bryta ner ordningen, vilket Shils enligt Lindskoug anser visar på människans förhållningssätt till karisman. Lindskoug menar själv att karisman kan finnas i alla samhällen, antingen i renodlad eller i vardaglig form. Vanligast är den vardagliga formen av karisma hos maktens centrum i dess symboler och handlingar. Symbolerna och handlingarna har att göra med samhällets politiska och moraliska grunder. Eftersom dessa grunder är det som utgör hur människan ska existera, menar Lindskoug att man kan knyta ihop karisma med människans sökande efter transcendens.

Angående igenkännande av den karismatiska ledaren väljer Lindskoug att begränsa sig till politiska och religiösa sammanhang, eftersom ledarskapet här har en viss varaktighet samtidigt som den karismatiska egenskapen gynnas. Hon är dock medveten om att det finns forskare som vill förlägga begreppet *enbart* till religiösa sammanhang, med anledningen att de politiska ledarnas budskap är så olika de religiösa att andra uttryckssätt än karismatiska måste användas. Lindskoug tillbakavisar detta med att religionen och politiken ofta är sammanbundna, vilket hon exemplifierar med den karismatiska ledaren Martin Luther King Jr som förenade de bägge. Hon redogör sedan för fem kännetecken på ett karismatiskt ledarskap:

1. Ledaren benämns med attribut för dess själsliga egenskaper av sina anhängare, såsom den gudomlige, den störste och mästar.
2. Ledaren är den som ska komma med en lösning på den kris som finns. Det är han som är överordnad och ska befria kollektivet. De mirakler och underverk som redan utförts av ledaren är bara en början på vad som komma skall.
3. Om ledaren överger kollektivet väntar en snar undergång.
4. Anhängarna är villiga att offra sig för ledaren och dess rörelse. Ekonomisk uppoffring, underkastelse och askes är exempel på detta.
5. Ledaren kommer ofta från ett annat samhälle än anhängarna, vilket mystifierar hans ställning. Ursprunget kan vara annorlunda exempelvis geografiskt eller socialt.¹⁴

Uppsatsen kommer i analysen använda sig av Lindskougs kännetecken för att redogöra om sektens ledare kan kategoriseras som karismatisk.

¹⁴ Lindskoug s16-25, 64-65

3.2 Den auktoritära religiösa rörelsen

Religionshistorikern Antoon Geels och religionspsykologen Owe Wikström föreslår ett antal kriterier för den auktoritära religiösa gruppen. Tillsammans visar deras kännetecken rörelsens psykologiska och sociala förutsättningar och funktioner.

Den auktoritära religiösa rörelsen är en frivillig grupp där medlemmarna förtjänar sitt medlemskap. Eftersom gruppen är exklusiv, uppfattar man sig som en elit, och därför är det vanligt att man använder sig av skrifter som den karismatiske ledaren har mottagit. Den elitistiska känslan förstärks av att gruppen står i konflikt med samhället, vilket bekräftar utvaldheten. I gruppen finns även etiska ideal, såsom regler gällande mat, sömn och alkohol. Rörelsen är även hierarkisk och ledaren kräver fullständig tillit, vilket kan göra att lydnaden betonas mer än övertygelsen.

Geels och Wikström förklarar också vad som gör dessa grupper tilldragande. Rörelsen anses ge klara svar och ger anhängaren en identitet som troligen tidigare har saknats. Genom att träda in i rörelsen blir man en del av en grupp, sammanhållningen kan dessutom förstärkas genom dess gemensamma mål. Trots ekonomiska och sociala förluster, som inträdandet kan kräva, lockar den andliga gottgörelsen mer än den kostar. Den status man får genom medlemskapet ger en ny roll, som höjer individens status i dess egna synfält. Ju mer man ifrågasätts från omgivningen ökar det religiösa engagemanget, eftersom det nya meningssystemet idealiserar den slutna gruppen och det liv som den innefattar. När man väl har tagit farväl av sitt gamla liv, är det dessutom svårare att förneka det nya. Dock påpekar Geels och Wikström en befintlig risk. Underkastelsen kan upplevas kränkande och tiden i rörelsen jämförbar med ett fängelse, vilket kan medföra stora psykiska problem. Den auktoritära rörelsen är dock sammanfattningsvis enligt författarna motståndskraftig mot förändring, eftersom den både ger svar på existentiella frågor, den höjer självkänslan hos individerna samt förklarar tvivel som synd eller onda andars verkan.

Geels och Wikström presenterar även två övergripande faktorer, vilka förklarar varför en individ kommer in i en ny religiös rörelse. Den generellt predisponerande faktorn bygger på oro och spänningar samtidigt som individen längtar efter trygghet och en klar identitet. Detta är vanligt förekommande vid livskriser. Individen ser sig som en sökare och gör en existentiell tolkning av sitt problem, religionen kan erbjuda en lösning. Specifika situationsfaktorer inträffar istället vid möte med en person från rörelsen med vilken det byggs en relation. Kontakten med rörelsen börjar genom den nya kamraten för att sedan fullföljas med total omvändelse. Tidpunkten för den nya kontakten kan mycket väl sammanfalla med en livskris, vilket då kan förstärka det känslomässiga bandet till medlemmarna.¹⁵

Geels och Wikströms åsikter om den auktoritära religiösa rörelsen, kommer i analysen att appliceras på anhängarna till Aum Shinrikyo.

3.3 Våld

Nationalencyklopedin menar att våld är ”användning av fysisk styrka som påtrycknings- eller bestraffningsmedel mot någon”.¹⁶

Inger Furseth och Pål Repstad presenterar två sociologiska definitioner av våld. Pierre Bourdieu förklarar enligt författarna social dominans som symboliskt våld, där social

¹⁵ Geels och Wikström s322-324, 336

¹⁶ Nationalencyklopedin ”våld”

dominans beskrivs som makt över perceptionskategorier, bedömning, indelning och uppfattning av olika saker i världen. Den andra sociologiska definitionen ges av Johan Galtung, vilken enligt Furseth och Repstad använder begreppet strukturellt våld. Begreppet syftar på begränsning av människans kapacitet, vilken framkallats av ekonomiska och politiska strukturer. Det strukturella våldet blir då en icke synlig form av våld, vilken inkluderas i världssamhällets struktur.

Furseth och Repstad menar själva att direkt våld är avsiktligt och kommer från en eller flera avsändare, vilka vill åstadkomma fysisk skada på antingen människokroppar eller mänsklig egendom. För att skadan ska ske används fysisk kraft såsom människans egna kropp eller vapen.¹⁷

3.3.1 Religiöst våld

Religiöst våld gestaltas enligt Furseth och Repstad i olika former. Våldet kan ses mellan nationer, mellan grupper och storsamhället, mellan grupper inom ett samhälle samt mellan anhängare i en grupp. Förmodligen förekommer det även mellan enskilda individer.

Författarna menar att förklaringen till det religiösa våldet kan finnas i utövarnas psykologi men även i den sociala kontexten, och hänvisar då till Mark Juergensmeyer. Juergensmeyer anser enligt Furseth och Repstad att det finns gemensamma drag för grupper som använder sig av religiöst våld: föreställningen om att den egna gruppen är attackerad och att de egna handlingarna är svar på detta, föreställningen om kosmisk konflikt och krigsföring vilken hör till världens politiska kamp, åsikten att de andra är onda samt förhoppningen om att den egna gruppen symboliskt måste bli mäktigare. Juergensmeyers kännetecken grundas i det moraliska, ideologiska och organisatoriska stödet som de religiösa våldshandlingarna baseras på. Även den norske religionsforskaren Torkel Brekke menar enligt Furseth och Repstad att skiljelinjen mellan ”oss” och ”dem” kan resultera i våld eller heligt krig om den blir mycket stark. Juergensmeyer anser också enligt Furseth och Repstad att det finns sidor i alla världsreligioner som kan användas för att legitimera våld.¹⁸

3.4 Terrorism

Nationalencyklopedin skriver att terrorism är en politiskt betingad våldshandling, vilken avser att påverka samhället eller politiken i ett land, utan att ta hänsyn till om oskyldiga drabbas. Encyklopedin skiljer mellan statsterrorism (våldshandlingar som kommenderats av eller har sitt ursprung i en viss stat vilka främst verkar utomlands), nationell terrorism (våldshandlingar som har sin grund i inbillade eller verkliga politiska eller sociala orättvisor, vilka vanligen riktas mot den egna staten) samt internationell terrorism (våldshandlingar utförda av grupper eller organisationer mot mål såsom ambassader eller flygplan även utanför det egna hemlandets gränser).¹⁹

Den svenska journalisten Björn Kumm menar att terrorism är ett svårdefinierat begrepp, eftersom alla som använder sig av hänsynslöst våld inte är terrorister. Kumm menar att äldre uppslagsverk såsom ”Svensk uppslagsbok” och ”Nordisk Familjebok” grundar sina terroristdefinitioner på att någon försöker skaffa sig makt genom att utöva skräck hos omgivningen. Kumm godkänner definitionen men vill att denne någon ska preciseras, terroristen är enligt honom någon som befinner sig i underläge. Det är den svages krig, vilket Kumm menar kan vara svårt att acceptera för den som själv blivit utsatt för ett attentat.

¹⁷ Furseth och Repstad s216

¹⁸ Furseth och Repstad s216-221

¹⁹ Nationalencyklopedin ”terrorism”

Terroristattacken är enligt honom i många fall en sista lösning i en låst situation, därmed formas den ur desperation.

Kumm tar även upp problematiken med statsterrorism. Stater som egentligen inte befinner sig i underläge kan känna sig tvingade att ta till extrema metoder för att bevaka sina intressen. De använder då sin befintliga makt för att skrämman motståndaren till undergivenhet. Ett exempel på detta är när ett av miljöorganisationen Greenpeace's fartyg sprängdes på befallning av franska staten vid Nya Zeeland 1985. Attacken utfördes enligt Kumm för att hindra organisationen att manifestera mot Frankrikes kärnvapenprov i Stilla havet. Även om Frankrike som nation inte var svagt eller i underläge, menar Kumm att handlingen faller inom kategorin terrorism, eftersom syftet var att sätta skräck i Greenpeacemedlemmarna och andra som protesterade mot kärnvapenproverna.²⁰

Religionsvetaren Jonathan Peste använder sig av Bruce Hoffmans definition av terrorism. Hoffman menar enligt Peste att terrorism är *"avsiktligt skapande och utnyttjande av rädsla genom våld eller hot om våld i syfte att uppnå politisk förändring."*²¹ Peste skriver att många forskare på senare tid använder sig av liknande formuleringar. Definitionen pekar på en psykologisk och inte militär påverkan på den sociala omgivningen för att nå förändring, vilken kan bli större genom att måltavlan är civil befolkning. Bedömningen om huruvida en terrorattack har lyckats beror enligt Peste på omgivningens reaktioner hos bland annat media, politiker och akademiker. Peste uppmärksammar även att terrorism är ett begrepp med negativ klang, och att det ofta används som benämning på svagare fiender vilka använder våld mot världens starka parter.

All terrorism har ett politiskt syfte enligt Peste. Skillnaden mellan oövertänkta våldshandlingar och terrorism ligger i att det i det senare finns en genomtänkt strategi vars konsekvens stämmer överens med terroristorganisationens ideologi. Handlingen måste inte alltid ge ett politiskt resultat så länge omgivningen påverkas av dess hot och konstruerade rädsla.²²

3.4.1 Religiös terrorism

Jonathan Peste definierar religiös terrorism som *"politiskt våld eller hot om våld som motiveras med ett religiöst språk."*²³ Om det religiösa våldet inte syftar på att mentalt påverka sina fiender, utan handlingen istället gäller militära segrar som ska ge politiska förändringar, kategoriseras detta enligt Peste inte som terrorism. Allt religiöst våld mot icke-anhängare är alltså inte terrorism. Terroristattacken kan heller aldrig vara enbart religiös utan måste även inneha ett politiskt syfte, i annat fall blir det en ritualiserad våldshandling vilken vill påverka en gudomlig eller andlig verklighet. Däremot kan det politiska syftet vara format efter en religiös ideologi, den religiösa terrorismen kan ses som en handling motiverad av det religiösa språket.

Ovan nämnda Hoffman menar enligt Peste att religiös terrorism är brutalare än någon annan terrorism, eftersom dess ideologi är annorlunda annan ideologi då den bland annat kan legitimera våldet som en helig plikt. Peste är dock kritisk mot påståendet eftersom även annan terrorism kan bli idealiserad och legal av sina anhängare. Även synsättet att alla utanför den egna religionen är fiender kan finnas inom icke-religiösa grupper. Peste redovisar också

²⁰ Kumm s22-29, 198

²¹ Peste s16

²² Peste s14-16

²³ Peste s63

David Whittakers åsikt att religiösa ideologier håller extra starkt om sina anhängare, vilket kan vara förklaringen till en våldsammare terrorism. Dock är Peste noggrann med att poängtera att slutsatsen inte är säker, den religiösa terrorismen *kan* vara mer våldsam och religionens berättigande *kan* leda till vissa förhållanden. De flesta religiösa trosföreställningar leder trots allt inte till våld.²⁴

Den svenske diplomaten Ingmar Karlsson menar precis som nämnda Hoffman att skillnaden mellan religiös och sekulär terrorism ligger i att den religiösa terroristorganisationen kan se våldet som en helig plikt eller handling. Våldet blir därmed moraliskt försvarbart och nödvändigt för att vissa syften ska kunna uppnås.²⁵ Även Mark Juergensmeyer menar enligt Furseth och Repstad att skillnaden mellan religiös och icke religiös terrorism ligger i den transcendentala moral vilken används för att rättfärdiga religiösa våldsamma handlingar. Dessutom legitimeras den religiösa terrorismen av den rituella kraft den utförs med, samt de religiösa föreställningarna om kamp och förnyelse eller kosmiska krig som används.²⁶

De religiösa organisationernas fiender är enligt Karlsson ofta fler än hos de sekulära, vilket gör våldet större. Exempelvis redovisar Karlsson att endast 25 procent av alla registrerade terroristattacker 1995, utfördes av religiöst motiverade grupper. Men de stod trots det för 60 procent av alla offren. Då som är apokalyptiskt motiverande behöver enligt Karlsson inte ta hänsyn till tredje part eftersom alla som inte står på terroristgruppens sida istället håller med det onda. Sekulära terrorister vill däremot inte gärna skörda offer som inte är fiender.

Karlsson anser också att sekulära och religiösa terroristorganisationers målgrupper skiljer sig åt. De sekulära söker stöd och sympati hos de grupper de kämpar för, och terroristattacken är ett handlingsätt att öka detta stöd. De religiösa utför istället attacken för enbart sig själva och sina anhängare. De politiska, ekonomiska eller sociala syftena har inte samma tyngd som hos de sekulära. Vikten ligger istället på så mycket vinst som möjligt för sig själv.²⁷ Peste och Karlssons synsätt angående innebörden av religiös terrorism skiljer sig alltså åt: Peste hävdar att tyngden ligger på ett politiskt motiv, medan Karlsson istället hävdar att syftet grundas i den religiösa gruppens egen vinning, oberoende politiken.

Huruvida Aum Shinrikyos attentat i tunnelbanan egentligen kan klassificeras som religiös terrorism, kommer att diskuteras i uppsatsens diskussionsdel. Attentatet förutsätts dock under uppsatsens att gång kunna kategoriseras som ett sådant, vilket också är anledningen till att handlingen ibland nämns som terroristdådet, terroristhandlingen eller liknande.

4. Uppkomst och fall - historien om Aum Shinrikyo

4.1 Ledaren Shoko Asahara

Chizu Matsumoto (senare Shoko Asahara, framöver kallad CM) föddes 1955 i södra Japan i en familj med senare totalt sju barn, blind på ena ögat och med kraftigt nedsatt syn på det andra. När det blev dags för skolgång valde föräldrarna en skola för blinda, trots att CM var berättigad till en allmän, eftersom han ändock hade viss syn. Valet berodde på att skolan inte var avgiftsbelagd, familjen var fattig, samt eftersom en helblind äldre bror redan gick där. CM kom att stanna på skolan tills han var tjugo år.

²⁴ Peste s23-24, 52, 62-63

²⁵ Karlsson s277-279

²⁶ Furseth och Repstad s220

²⁷ Karlsson s277-279

CMs syn bland blinda tillsammans med hans stora kroppshydda, gav honom en dominant roll i skolan. Trots utövande av mobbing visade han enligt lärare även ömhet mot sina bågge blinda bröder. Lärare vittnar också om humörsvängningar och bitterhet över att ha blivit satt i en skola för blinda. Andras blindhet blev dock till ekonomisk vinning för CM då han tog betalt för att vara deras ögon.

I skolan föddes CMs önskan om att bli ledare. Han försökte bli motsvarande elevrådsrepresentant, vilket misslyckades trots försök att muta klasskamraterna. Under skolgången fanns också en förhoppning om att bli Japans premiärminister.

Robert Jay Lifton menar att CMs barndom visar en pojke som inte kände sig tillfreds eller hemma i den värld han lever i. Istället försökte han kontrollera och manipulera de människor han hade omkring sig.

1975 tog CM examen från blindskolan med vad som beskrivs som hyfsat bra betyg och svart bälte i judo. Efter examen flyttade han västerut till staden Kumamoto och började arbeta som akupunktör och massör, ett vanligt yrke för blinda i Japan. Ett år senare bröt han upp från Kumamoto och begav sig till Tokyo på grund av en misshandelsincident, där CM dömdes till böter. I Tokyo väcktes ett intresse för den kommunistiska ledaren Mao Zedongs texter samtidigt som arbetet som akupunktör och massör fortlöpte. Här träffade han också Tomoko Ishii, med vem han gifte sig och fick fem barn.

1982 blev CM dömd till böter och ett kort fängelsestraff efter att ha sålt förfalskad kinesisk medicin i det naturapotek han skaffat sig. Skammen och den ekonomiska konkurs som följde fick honom att ytterligare fördjupa sig i texter om framtiden, taoistmedicin, spådomar och mysticism. Ett år innan domen gick CM med i en ny religiös buddhistisk rörelse i Japan, Agonshu, vilken han kom att tillhöra i tre år men senare nedvärdera, då han ansåg att den hade skadat hans spiritualitet. Lifton menar däremot att många av CMs religiösa tankar härstammar härifrån, inte minst inspirerade den karismatiskt ledande gurun CM att bli den guru han blev.

Under medlemstiden i Agonshu öppnade CM en yogaskola i Tokyo, efter att själv via en yogametod ansett sig ha fått tillgång till kosmisk energi.²⁸ Yogaskolan hette motsvarande "Aums sammanslutning av bergsmagiker", där Aum är ett hinduiskt mantra vilket sägs innehålla den yttersta sanningen. Skolan fick CM att fördjupa sig i sin religiositet, vilket gjorde att han bestämde sig för att framtiden låg i religionen och inte politiken som han tidigare ansett. Efter medverkan i Twilight Zone, en tidning som fokuserade på det övernaturliga, där det publicerats bilder av en svävande CM, ökade yogaskolans medlemsantal och därmed även inkomsterna. Under samma tidsepok vittnade han även om uppenbarelser som sa att han var utvald av Gud till att bli ledare, samt att Armageddon skulle ske i slutet av århundradet varvid endast en gudomlig ras skulle komma att överleva. CM ansåg att han var utvald till att vara den gudomliga rasens ledare och därigenom frälsa världen. I och med sin nya identitet bytte han även namn till Shoko Asahara²⁹ där Shoko betyder starkt ljus och Asahara en association med den buddhistiska tanken av förening.³⁰

4.2 Rörelsen Aum Shinrikyo

Vid hemkomsten efter en resa till den indiska staden Dharmasala 1987, där Asahara bland annat hade mött Dalai Lama, ändrade han namnet på yogaskolan till Aum Shinrikyo. Kaplan

²⁸ Lifton s1-20

²⁹ Kaplan och Marshall s20-21

³⁰ Lifton s22

och Marshall översätter namnet till Aum den Yttersta Sanningen. Asahara hävdade efter resan att han upplevt sitt förflutna som egyptisk härskare och även upptäckt att han var upphovsman till pyramiderna. Inriktningen på yogaskolan ändrades från att ha varit en skola där man använde yoga för att utveckla psykiska krafter till att fokusera på dess lärare, som nu skulle kallas guru. Asahara utvecklade en teologi som blandade österländsk religion med övernaturliga krafter vilken centrerades runt kulten av honom själv. Ritualerna och tron kom mestadels från tibetansk buddhism medan den fysiska strängheten kom från yoga. Över allt annat stod dock den stundande kärnvapenskatastrofen som skulle leda till världslig undergång, vilken kom att locka ännu fler unga lärjungar och därmed ekonomisk vinning för Asahara. Undergången hade för avsikt att börja 1990 då Japans levnadsstandard skulle komma att sjunka på grund av handelsproblem med USA, med följden att en polisstat bildades. Sex år senare skulle Japan uppslukas av vågor och ytterligare fyra år senare skulle även Ryssland, Kina, USA och Europa rasera. Den 30e oktober till den 29e november 2003 skulle civilisationen krossas på grund av ett kärnvapenkrig. Dock skulle de som vunnit insikt, det vill säga medlemmarna i Aum Shinrikyo, överleva och bli övermänniskor.³¹

I slutet av 1987 hade Aum Shinrikyo 1500 medlemmar fördelade på flera japanska städer. Deras värvningskampanjer lockade allt fler människor, vilka fick sin andlighet och stora potential till superkrafter bekräftade. Den bästa vägen till insikt var enligt sekten att gå någon av Aums kurser och därigenom förstärka de övernaturliga krafterna. Värvarna rekommenderade gärna den två år långa Yoga-Tantra-kursen, vilken kostade omkring 2000 dollar. Den nya medlemmen var även tvungen att donera minst 700 dollar, de som donerade över 2000 dollar blev belönade med nio liter av Asaharas använda badvatten.

1988 byggde Aum Shinrikyo en anläggning vid foten av det japanskt vördade berget Fuji tio mil från Tokyo. I den fönsterlösa byggnaden kunde medlemmarna mot betalning ägna sig åt sin vunna religion. Asahara menade att här kunde man äntligen avskärma sig från sin familj om de sågs som ett hinder och ägna sig helhjärtat åt religionen. Varken mat eller sömn fick mycket uppmärksamhet, istället fokuserades det helt på lärorna.³²

1989 försökte Aum Shinrikyo bli registrerad som en religiös organisation hos regeringen, för att få särskilda förmåner såsom att organisationen skulle bli lägre beskattade. Innan registreringen godkändes uppstod klagomål från andra grupper vilka besvarades med demonstrationer och rättegångar, en metod som Aum Shinrikyo skulle komma att använda fler gånger framöver då de mötte hinder i sina framtidsplaner.

Hösten 1989 skrev den Japanska tidningen Sunday Mainichi en serie artiklar om Aum Shinrikyo där sekten anklagades för att separera medlemmarna från sina familjer. De blev också beskyllda för bland annat invigningar som inkluderade blod samt påtvingade donationer, vilket senare har bekräftats av före detta medlemmar. Tidningen fick efter artiklarna motta hundratals brev från före detta missnöjda anhängare, även en stödgrupp upprättades.

³¹ Manuel Castells beskriver ett liknande händelseförlopp i sin bok "Identitetens makt" (1997), även han skildrar grunden till det stora kriget med ekonomisk lågkonjunktur. Japan skulle försöka påtvinga Asien sin vilja för att inte själva fastna i den kommande ekonomiska lågkonjunkturen. De japanska bolagen skulle försöka skapa en världsregering vilket Förenta staterna skulle svara på med att gå i krig, eftersom de själva ville leda världsregeringen. Kriget skulle bli så stort att alla högteknologiska vapen skulle användas, och utrotningskriget skulle kunna leda till människosläktets utplåning. (s117)

³² Kaplan och Marshall s24-32

Sakamoto Tsutsumi, advokat med erfarenhet av separationer mellan barn och föräldrar i nya religiösa rörelser, lyckades under samma tidsperiod motbevisa ett påstående gjort av Shoko Asahara. Asahara hävdade att tester gjorda av Kyoto Universitet visade att hans DNA var unikt på så sätt att det kunde öka hans andliga förmåga. Sakamoto visade att något sådant test inte utförts, och några månader senare var han och hans familj spårlöst försvunna. Bevisen pekade mot Aum Shinrikyo men var inte tillräckligt starka för att visa att de verkligen var skyldiga. Gruppen förklarade sig oskyldig till händelsen, de tre kropparna hittades inte förrän under rättegångarna efter sarinattentatet.

Samma år hävdade Asahara att det var nödvändigt med politiska aktioner för att världen skulle kunna räddas, varvid han skapade ett politiskt parti för att offentliggöra Aum Shinrikyos läror. Det efterföljande valet lyckades inte vinnas, vilket blev en motgång för gruppen eftersom man räknat med en vinst. Istället uppstod anklagelser om röstfusk utfört av flera hundra av gruppens medlemmar vilket i sin tur ledde till rättsliga processer. Allmänheten blev fientligt inställd till gruppen, som nu började avskärma sig från samhället. Som följd av detta ändrade Aum Shinrikyo sin ideologi. Istället för att försöka rädda hela världen genom att förhindra den apokalyps som väntade skulle nu endast de som var medlemmar skonas.³³ I förebyggande syfte började kärnvapen och skyddsrum konstrueras på befallning av Asahara, eftersom domedagen var oundviklig.³⁴

1991 hade sekten 7000 medlemmar varav 1500 bodde i Aums byggnader vid Fuji. Gruppen började även etablera sig i Ryssland, med tiden skulle medlemstalet här överstiga det japanska. Även i USA och Tyskland gjordes försök till etablering, men omfånget här kom aldrig i närheten av Ryssland eller Japan.

Sekten började 1993 tillverka vapen för att kunna beväpna en militär styrka i det kommande kriget. Även nervgasen sarin uppmärksammades av sektens kemister, detta eftersom den var relativt lätt att framställa och det var lätt att skaffa råvaror till tillverkningen, samtidigt som gasen var dödlig i små doser. Sarintillverkningen ökade i laboratorierna vid Fuji. 1994 beslutade Asahara att testa hur effektivt giftet var för att se om det skulle vara användbart i kriget. Sekten hade köpt en avlägsen fårfarm i Australien, och här fick 29 får agera försöksdjur för det nytillverkade sarinet. Alla fåren dog. Sarinet var verksamt.

Redan 1991 köpte Aum Shinrikyo mark i staden Matsumoto, femton mil från Tokyo, med hjälp av ett av sina bulvanföretag. När grannarna upptäckte att den uppbyggda fabriken på området var en filial tillhörande Aum försökte den förra markägaren få köpet hävt i domstol. Konflikten mellan medborgarna och sekten trappades upp, och Asaharas predikningar innehöll hot mot Matsumoto. Rättegången tog tre år, och två månader efter det skulle de tre domarna ge sin dom. Om de beslöt sig för att fälla Aum skulle sekten vara tvungen att avlägsna sig, något Asahara inte tänkte gå med på.

4.3 Sarinattentat i Matsumoto 27 Juni 1994

På kvällen den 27 Juni 1994 stod en kylbil innehållande sarin och en fläktanordning vid ett bostadsområde i Matsumoto. Saringasen skulle med hjälp av fläkten och vindriktningen föras mot domarnas bostäder. Vinden ändrade dock riktning, av de sju personer som dog hade ingen något att göra med Aums kommande domstolsbeslut. Däremot ingick domarna bland de

³³ Manuel Castells skildrar istället händelsen med att Aum nästan inte fick några röster, vilket ledde till att sekten påstod att deras röster blivit stulna. Oavsett vilken händelse som är den rätta menar även Castells att valförlusten innebar en ideologisk vändpunkt. (s113)

³⁴ Artikel Religious Movements "Group profile"

150 personer som skadades och därmed lyckades faktiskt attacken; rättegången blev uppskjuten på obestämd tid eftersom domarna var för sjuka. Polisen kom att anklaga en japansk man hos vem de hittat nitton olika kemikalier. Kemikalierna hade enligt polisen används för att framställa sarin som skulle användas till ogräsmedel hos mannen, och därmed klarade sig Aum utan anklagelser. I själva verket hade mannen införskaffat sig kemikalierna till sin hobby med fotografier, experter skulle senare påpeka osannolikheten att tillverka sarin vid tillverkning av ogräsmedel. Dessutom saknades en del av de kemikalier som behövdes för att framställa sarin.

Japans medier fick ett dokument på åtta sidor signerat med gåtfulla initialer, som pekade på att sekten Aum Shinrikyo var de skyldiga. Detta eftersom de hade pengar, folk, material och anledning till att använda ett sådant vapen. Dokumentet friade även den anklagade mannen eftersom hans kemikalier inte skulle kunna framställa sarin. En tid senare kom ytterligare ett brev undertecknat med samma initialer, denna gång menade avsändaren att Matsumoto bara var ett experiment. Om sarin däremot skulle släppas ut i en tunnelbana skulle förödelsen bli katastrofal.

4.4 Förberedelser inför undergången

Aum hade nu tillverkat massförstörelsevapen, men sekten behövde enligt sin ledare organiseras som en stat för att kunna styras som ett rike efter undergången. 24 departement skapades vilka liknade den japanska statens. Shoko Asahara blev Den helige munkkejsaren över Den högsta staten och under sig hade han ministrar som utförde hans befallningar.³⁵ Meningen med organisationens administrativa uppdelning var enligt Mark Jurgensmeyer dels att visa att man kunde klara av regeringens jobb, men också att förbereda sektens medlemmar att faktiskt utföra jobbet när undergången väl hade skett.³⁶

Den 20 september 1994 blev en starkt Aumkritisk journalist, Shoko Egawa, attackerad av kvävningsgasen fosgen i sitt hem. Hon var övertygad om att Aum låg bakom, medan sekten istället hävdade att det var någon som försökte svartmåla dem. Överfallet på Egawa blev dock den utlösande faktorn till att polisen i staden Yokohama, samma stad där familjen Sakamoto mördats, inte längre kunde ignorera sekten utan började granska den. Det uppdragades att Aum långt innan attacken i Matsumoto hade nämnt sarin i sina skrifter. Likaså togs det jord och bladprover från bosättningen vid Fuji som visade på restprodukter av sarin, men bevisen var inte tillräckliga för en razzia mot sekten. Inte heller anklagelser för kidnappning, nerdrogning eller misstanke om mord ansågs tillräckliga. Istället skickade man in en hemlig agent i sekten för att skaffa sig information. Agenten blev dessvärre mördad. Aum lyckades emellertid nästla sig in hos polisverket och många andra departement.

I slutet av 1994 ägnade polisen mycket tid åt Aum. Några av poliserna var dock medlemmar i sekten och därmed kunde Asahara få information om hur mycket polisen visste om dem. När en juridiskt viktig person, Kiyoshi Kariya, försvann ansåg allmänheten att sekten var de skyldiga och även Tokyopolisen började därför sin granskning. För att stoppa dess utredning beslöt sig Aum för att attackera byråkratins högkvarter i Kasumigaseki med en laserstråle som skulle göra dess invånare blinda. Laserkanonen var färdigkonstruerad i februari men gick sönder och attacken planerad till mars uteblev. I stället började sekten göra upp en plan för att slå till mot tunnelbanestationen vid Kasumigaseki som varje dag användes av en stor mängd människor, bland annat de som arbetade hos Tokyopolisen. Den 15 mars placerade en

³⁵ Marshall & Kaplan s76-283

³⁶ Juergensmeyer s216

sektmedlem ut tre portföljer innehållande toxin på stationen, giftet skulle aktiveras då väskorna lyftes upp och sedan spridas ut i tunnelbanan för att nå de människor det skulle ta livet av. Den planerade attacken misslyckades då det visade sig att sektmedlemmen drabbats av dåligt samvete och bytt ut väskinhållet till vattenånga. Sekten hade därmed misslyckats två gånger och tiden började bli knapp, informanter berättade att polisen skulle göra stora tillslag mot Aums anläggningar runt om i Japan den 21 mars. Aum satte igång sin sarintillverkning igen.³⁷

4.5 Sarinattentat i Tokyo 20 Mars 1995

Varje dag transporteras flera miljoner av Tokyos cirka tio miljoner invånare i dess 230 kilometer omfattande tunnelbanesystem. Under morgonrusningen måndagen den 20:e mars 1995 placerade tio medlemmar från Aum Shinrikyo ut fem behållare med sarin i fem olika tåg.³⁸ Tågen skulle en stund senare sammanstråla vid den station där bland annat polishögkvarteret och delar av regeringskansliet ligger, Kasumigasekistationen.

De tidningsomklädda paketen sattes på tunnelbanegolvet av en sektmedlem varvid de blev hålstuckna av en vässad paraplyspets av en annan, hållplatsen efter gick gärningsmännen av. Ungefär tio minuter senare kom det första av många följande nödanrop till larmcentralen. Saringasen hade både spridit sig mellan vagnarna på tågen, eftersom det var öppet emellan, samt ut på perrongerna. De drabbade hade känt en lukt av lösningsmedel samtidigt som de blev irriterade i ögonen. Snart efteråt uppstod andningsbesvär och muskelsvagheter som gjorde att många förlorade medvetandet. Sarin kan ha en fördröjning från exponering till utveckling av allvarliga symptom vilket gjorde att många kunde ta sig ut ur vagnarna och ut ur tunnelbanan för att sedan förlora medvetet. Gasen var heller inte särskilt koncentrerad vilket är ytterligare en anledning till att många kunde ta sig upp själva.

Mellan 5000-6000 människor blev utsatta för gasen, 3227 uppsökte sjukhus och 12 personer avled varav en inne i själva tunnelbanevagnen. En av behållarna hade läckt ut sarin på golvet vilket gjorde att avdunstningen blev större än från de fyra andra paketen, fem av de avlidna åkte i den vagn som behållaren läckt i. En uppföljning på 606 drabbade personer ett år senare varav 303 svarade, visade att drygt hälften hade kvarvarande symptom, de flesta med ögonproblem men även psykiska problem såsom rädsla för att åka tunnelbana eller depression.³⁹

Sekten hade vid tiden för attentatet 10 000 anhängare i Japan och 30 000 i Ryssland, varav 1247 personer bodde på Aums anläggningar.⁴⁰

³⁷ Kaplan & Marshall s76-283

³⁸ Socialstyrelsens bok är den enda jag stött på som redovisar tio gärningsmän för attentatet, alla andra menar att de var fem. Inte ens vittnesberättelser ur Haruki Murakamis "Underground" (1998) tyder på att det skulle ha varit två samarbetande gärningsmän i varje tunnelbanevagn. Däremot hade förövarna vars en chaufför som körde dem till en station och hämtade upp dem på en annan, vilket kan vara förklaringen till socialstyrelsens redovisning.

³⁹ Socialstyrelsen s9-37

⁴⁰ Kimball s91

5. Analys

Analysen inleder med att klargöra hur Aum Shinrikyos karismatiska ledare verkade genom att använda Kerstin Lindskougs kännetecken för karismatiskt ledarskap. Vidare behandlas sektens anhängare, samt hur det japanska samhället kan ha gjort anhängarna mottagliga för just Aum. Nästa del bearbetar själva rörelsen och varför man kan benämna den sekt. Här presenteras även Jonathan Pestes två modeller: inre drag i religiösa rörelser som ökar sannolikheten till våld samt en förståelsemodell till terrorism, vilka appliceras på Aums utveckling. Analysens sista del behandlar sektens läror samt huruvida det förekom legitimering av våld och död i dessa.

5.1 Shoko Asahara, den karismatiska ledaren

Tidigare nämnda Edward Shils åsikt om karisma, att tendensen att tillskriva vissa individer karismatiska egenskaper beror på behovet att få svar på de existentiella frågorna, stämmer in på Asahara och hans sekt Aum Shinrikyo. Kaplan och Marshall påpekar ofta japanernas behov av att få svar på existentiella frågor.⁴¹ Detta kommer att behandlas senare i uppsatsen. Kerstin Lindskougs kännetecken, vilka presenterades i begreppsdefinitionen, visar på anhängarnas uppfattning av ledaren för det karismatiska ledandet. Detta är enligt henne vad Max Weber anser vara det som bestämmer huruvida en ledare är karismatisk eller inte.⁴² Lindskougs kännetecken kommer användas för att påvisa Shoko Asaharas karismatiska ledarskap.

5.1.1 Asaharas själsliga egenskaper, lösningar på kriser samt hot om undergång

De tre första kännetecknen -ledaren benämns med attribut för hans eller hennes själsliga egenskaper av sina anhängare, ledaren är den som ska komma med en lösning på den kris som finns, samt om ledaren överger kollektivet väntar en snar undergång- började utvecklas när Asahara bytte inriktning på sin yogaskola, eftersom hans identitet förändrades då. Eleverna skulle inte längre se honom som lärare utan istället som läromästare och guru. Även om det fanns besvikna elever som lämnade rörelsen, blev hans nya identitet också ett lockbete med de övernaturliga krafter som gurun besatt. Världens undergång närmade sig, men genom att sprida guruns läror skulle den undslippas. Några år senare predikade mästaren att endast Aums anhängare skulle överleva den kommande förintelsen.

Att Asahara faktiskt besatt en övernaturlig kraft, bevisades 1986 via ett fotografi i tidskriften *Twilight Zone*, där det såg ut som om ledaren svävade. Kaplan och Marshall menar att detta, levitation, är någonting som ingår i den buddhistiska mystiken. Asahara hävdade att han kunde levitera i tre sekunder men ständigt förbättrade sitt resultat. Senare skulle sektens forskare med hjälp av registrering av Asaharas hjärnvågor komma fram till att han egentligen borde vara död. Enligt honom själv kunde läkare inte förstå att han faktiskt levde. Självt förklarade han det med att han levde i ett tillstånd utan några tankar.⁴³

5.1.2 Anhängarnas uppoffringar

Att anhängarna var villiga att offra sig för sin ledare, Lindskougs fjärde kännetecken, är något som tas upp gång på gång av Kaplan och Marshalls. Charles Kimball påpekar att när

⁴¹ Kaplan och Marshall s38-39

⁴² Lindskoug s61-65

⁴³ Kaplan och Marshall s20-21, 25-26, 44-45, 63,

anhängare okritiskt tar del av det som den religiösa auktoriteten förkunnar, är risken stor att utvecklingen får en fatal förändring.⁴⁴

För att få ansluta sig till Aums prästerskap var det tvunget att donera allt man ägde. Väl inne i sektens högkvarter vid Fuji, skulle varenda utgift man gjorde godkännas av en kassör. Asahara menade enligt Kaplan och Marshall att han bestraffade sina lärjungar för att befria dem från dålig karma som kunde innebära att man svek gurun. För att få god karma kunde man istället donera pengar till sekten, men inte till välgörenhet.

Kaplan och Marshall skildrar också flera anmärkningsvärda episoder som visar att anhängarna lydde sin mästars order. Bland annat beskrivs en händelse med två före detta medlemmar som smyger tillbaka till anläggningen vid Fuji för att hämta den enes mor. Männen blir dock upptäckta, varvid den ena på order av gurun mördar den andra med löftet att själv komma undan. Mannen undkom nätt och jämt.

1996, drygt ett år efter sarinattacken, anklagades Asahara tillsammans med sina närmsta män för bland annat mord, mordförsök och kidnappning, vilket visar på vilken makt gruppen besatt. Under rättegångarna vittnade även före detta medlemmar om befallningar från Asahara vilka innebar att utföra giftgasattacker, avrättningar och kidnappningar. Offentligt hade dock gurun predikat att dödande innebar dålig karma, och därmed skulle man helga livet. Samtidigt som anklagelserna under rättegången haglade över den karismatiska gurun, fortsatte han att bekräfta sin övermännisklighet genom att i rättsalen berätta att han fått budskap från gudarna. Han påminde även ständigt anhängarna om sin återkomst. Flera lärjungar förblev också lojala mot sin mästare i tron att Aum utsatts för en konspiration, precis som Asahara hävdade vid tidigare motgångar.⁴⁵

Mark Juergensmeyers intervjuade medlemmar ett år efter attacken, vilka ansåg att Asahara var oskyldig till anklagelserna. De intervjuade menade att alla anhängare fortfarande litade på sin mästare. Då Juergensmeyer frågade en anhängare om han trodde att Asahara hade planerat attacken, svarade denne att han inte visste. Om rättegången däremot skulle visa att han trots allt var skyldig, menade anhängaren att Asahara måste ha haft ett religiöst skäl till att handla så som han gjorde. Juergensmeyer skriver vidare att den åsikten var utbredd bland de anhängare han träffade.⁴⁶

Ytterligare ett sätt för Asahara att bekräfta sin karismatiska karaktär för anhängarna var konstruktionen av en elektrodmössa. Mössan kallades PSI, den Perfekta Saliggörelsens Invigning, Aum menade enligt Kaplan och Marshall att den som bar mössan mottog elektroniska impulser som synkroniserade hjärnvågorna med guruns. I och med detta skulle man kunna uppleva det saliga och meditativa tillstånd som gurun ständigt befann sig i. Hättorna blev populära bland anhängarna trots priset, heltidsmunkarna fick dem gratis medan andra kunde hyra dem för omkring 7000 dollar i månaden.

5.1.3 Asaharas mysticism

Asaharas mysticism, Lindskougs femte kännetecken för ett karismatiskt ledarskap, kan mycket väl ha funnits i hans blindhet. Kaplan och Marshall beskriver ögonen som orörliga och som om de uttryckte övervärldslighet. Ansiktet var också enligt dem inramat av kraftigt skägg och långt hår, samtidigt som hans föreläsningar beskrivs som utförda med hypnotiskt

⁴⁴ Kimball s106

⁴⁵ Kaplan och Marshall s32, 65, 142-146, 331, 341, 377

⁴⁶ Juergensmeyer s105-106

monoton röst.⁴⁷ Det är heller inte svårt att förundras över att en man med så lite syn lyckades utföra så storslagna verk.

5.1.4 Är karismatiskt ledarskap ont eller gott?

Max Weber anser enligt Lindsoug att ett karismatiskt ledarskap inte kan bedömas som ont eller gott, eftersom detta strider mot hans vetenskapliga grund. Ett förkroppsligande av den samhällseliga rationaliteten måste vara värderingsfritt, och därmed är bedömningen om det karismatiska ledarskapet är ont eller gott meningslöst. Lindsoug redogör även två andra personers åsikter, Willner och Willner, som båda håller med Weber. De menar enligt Lindsoug att individen kan göra moraliska bedömningar av ett ledarskap, medan samhällsvetare måste vara neutrala och benämna ett karismatiskt ledarskap oberoende om det anses som ont eller gott.

Lindsoug presenterar även en kritiker till Weber, Emmet, som vill dela in det karismatiska ledarskapet i två typer. Det ena karismatiska ledarskapet eftersträvar enligt henne, menar Lindsougs, stark dominans genom utövande av en slags hypnotisk makt. Det andra karismatiska ledarskapet vill förbättra och stärka viljekraften hos de individer som ledaren påverkar, så att dessa själva kan ta sig ur den kris de befinner sig i. Emmet verkar enligt Lindsoug mena att karismatisk makt är ond, medan karismatisk hjälp till självhjälp är god. Indelningen kanske är lite väl enkel och är inte svår att kritisera, men visar trots det en motvikt till Webers värderingsfrihet. Emmet menar alltså enligt Lindsoug att karismabegreppet inte är neutralt, och därmed kan man också, även som samhällsvetare, döma Shoko Asaharas karismatiska ledarskap som ont. Enligt Webers förhållningssätt är det istället inte väsentligt om Asaharas ledarskap var ont eller gott, utan endast att det var karismatiskt.⁴⁸

Nationalencyklopedin utgår i en artikel från att bedömningen ont och gott gällande karismatiskt religiöst ledarskap kan göras. Artikeln skildrar ett gott karismatiskt religiöst ledarskap med Martin Luther och Mahatma Gandhi, eftersom de förändrade länder och världen utan att kräva direkt lydnad av sina anhängare, utan utgick från människors moral och känsla för vad som är rätt. Som motsats nämns av encyklopedin bland annat Asahara, som var en ond religiös ledare eftersom kravet på absolut lydnad ledde till en gasattack som tog flera människors liv.⁴⁹

Huruvida Shoko Asaharas ledarskap får bedömas som ont eller gott enligt redovisade Max Weber, och svårigheterna runtomkring detta, kommer att utvecklas i diskussionskapitlet.

5.2 Medlemmarna i Aum Shinrikyo

5.2.1 Aum Shinrikyo och det japanska samhället

Sociologen Manuel Castells menar att Japan saknade de starka sociala rörelser som uppstod men blev överkörda av motgångar på 1960-talet. Samhället hade dock lovat ett informationssamhälle som kompensation. Löftet lyckades emellertid inte möta de kulturella och andliga behov som fanns, istället växte det upp en generation i materiellt välstånd men utan existentiellt innehåll. Generationen lockades av teknik och mysticism, samhället kunde dock inte erbjuda någonting där detta förenades. Men det kunde Aum Shinrikyo. Med hjälp av vetenskapen och tekniken kunde kroppen överskrida de naturliga och sociala gränserna.

⁴⁷ Kaplan och Marshall s30, 44-45

⁴⁸ Lindsoug s66-68

⁴⁹ Artikel i Nationalencyklopedin "När religionen blir ond"

Trosföreställningar och meditation gjorde att man kunde uppleva både sig själv och andra samtidigt, kroppar kunde kommunicera med varandra med hjälp av Asahara som katalysator. Önskan om att få leva i en annan värld kunde utföras med hjälp av sektens metoder.⁵⁰

Även Juergensmeyer tar upp att Aum låg rätt i tiden. Det japanska folket var oroligt för framtiden och misstrodde politikerna för att de inte skulle kunna ge sina invånare moralisk och social solidaritet i en tid där det rådde ekonomisk och social oordning. Istället var det de religiösa institutionerna som besvarade japanernas behov, och tilltalade med sina annorlunda nationalistiska synsätt. Aum var en av dessa.

Juergensmeyer anser också att Aum Shinrikyos starka ledarskap kan ha bidragit till dess popularitet. Många av Japans nya religiösa rörelser var populära, eftersom de stod i motsats till det styrande samhällsklimatet, vilket enbart byggde på hierki. Även om det fanns en topp i religionen sågs allt därunder enligt Juergensmeyer som en enda stor familj. Samhället stod för det materiella, dess ledare representerade makt. Religionen stod istället för det transcendenta, och dess ledare liknades faders- eller modersgestalter.⁵¹ Även Kaplan och Marshall föreslår att Shoko Asahara kan ha setts som en fadersgestalt. Författarna menar att arbetsklimatet var hårt i Japan, det fanns många ungdomar som i avsaknad av sina arbetande föräldrar applicerade sina familjekänslor i sekten. Därmed kunde Asahara bli sedd som den saknade fadern.⁵²

5.2.2 Ungdomarna och de välutbildade japanerna

Manuel Castells redovisar Shinju Miydais åsikt att det i Japans ungdomliga subkulturer finns två världsliga föreställningar. Den första föreställningen gäller ett liv utan mål, mening eller lycka. Här lever man enbart i vardagen. Den andra föreställningen menar att en gemenskap kan byggas först efter ett kärnvapenkrig där man tvingas gå samman. Aum förenade dessa två synsätt: gemenskapen skulle komma efter kärnvapenkriget, men innan dess var man tvungen att förbereda sig och finna lycka i sitt inre jag. Detta kunde av de desperata ungdomarna ses som en förstärkt manifestation från välutbildade revolutionärer istället för kollektiv galenskap som styrde deras överorganiserade samhälle.⁵³ Även Mark Juergensmeyer menar att många japanska ungdomar enades i sin känsla att känna sig överkörda av byråkratin.⁵⁴ Kaplan och Marshall hävdar att Asahara utnyttjade denna svaghet hos de japanska ungdomarna. Genom att publicera annonser där medlemmar vittnade om vunna förmågor via sitt medlemskap i Aum, lockades allt fler till sekten.

Innehållet i populärkulturen skildrade enligt samma författare en fantasivärld med omänskliga varelser, maskiner och rymdskildringar förlagda till framtiden. Aums undergångsteologi passade bra in i detta. Författarna beskriver också de japanska ungdomarnas liv styrda av studier, ingenstans fanns det plats för individualism. När skoldagen avslutades påbörjades extraskolorna, kvällarna ägnades åt läxläsning. Systemet gynnade utantillkunskap, åt analysering ägnades ingen tid. Resultatet blev en generation kunniga, tekniskt duktiga ungdomar utan någon större kunskap om yttervärlden. Författarna liknar dem vid mänskliga datorer innehållande mängder med kunskap, som bara spottas ut. Anledningen till att japanerna föredrar sin inre rymd ligger enligt Kaplan och Marshall just här, ingen annan stans finns det plats för reflektion. Aum kunde däremot hjälpa till att utveckla den inre rymden och

⁵⁰ Castells s115-116

⁵¹ Juergensmeyer s117

⁵² Kaplan och Marshall s21

⁵³ Castells s117-118

⁵⁴ Juergensmeyer s225

göra den perfekt. Av denna anledning hade sekten också många välutbildade medlemmar. Teknologins barn fascinerades enligt Kaplan och Marshall av övernaturligheten, undergången och den mystiska andligheten. Kaplan och Marshall menar dessutom att Aums struktur kan ha känts behaglig för ungdomarna, den var nämligen upplagd som en skola med tentor (invigningar), betyg (insiktsnivåer) och lärare (gurun).

De fem personer som utförde sarinattacken i Tokyo var alla enligt Kaplan och Marshall välutbildade i den mening att en var hjärtkirurg, en elektroingenjör samt tre före detta studenter från toppuniversitetet i Tokyo.⁵⁵

En del i diskussionskapitlet tar upp huruvida ovanstående teorier om det japanska samhället egentligen är generella, och varför Aum Shinrikyo i så fall inte hade fler anhängare.

5.2.3 Anledningar till att gå med i den auktoritära religiösa rörelsen Aum Shinrikyo

Antoon Geels och Owe Wikström menar som tidigare nämnts att det finns två generella faktorer som visar varför en individ går med i en religiös rörelse: generellt predisponerande faktorer samt specifika situationsfaktorer.⁵⁶ Hur stämmer detta in på ovan redovisade Aum Shinrikyos medlemmar?

De japanska medlemmarnas anledning till att gå med i Aum stämmer enligt Kaplan och Marshalls beskrivningar mest överens med kategorin generellt predisponerade. Att orsaken till inträdandet däremot *enbart* skulle bygga på oro och spänningar som Geels och Wikström framhäver, är förmodligen inte den enda förklaringen. Juergensmeyer skildrar en intervju med en före detta medlem till Aum Shinrikyo. Mannen berättade att han hade sökt efter något som kunde ge honom personlig utveckling, eftersom det japanska samhället inte kunde ge honom det. Att han var mottaglig för Aums religiösa läror kan förvisso ha berott på de svårigheter han upplevt före sitt medlemskap, men även på grund av den uppgivenhet han kände mot samhället. Det han tyckte samhället skulle stå för fanns inte där, men däremot i Aum. Detta hade kunnat förklaras som oro från mannen, men såsom Juergensmeyer beskriver det skildras det mer som uppgivenhet.⁵⁷ Tonen är likadan när Kaplan och Marshall beskriver anhängarna. I vissa fall kan det självfallet ha legat en önskan om trygghet och identitet, men det fanns även andra skäl utan oro och spänningar. För de som levde i en kultur fylld av de fantasivärldar som exempelvis filmer, dataspel och media skildrade, kan medlemskapet ha varit ett sätt att uppleva dessa på ett annat plan. Och för de som växte upp med medias undergångsvision kan Aum ha varit en självklar väg att gå för att förbereda sig.⁵⁸ Den blivande anhängaren måste inte heller ansett sig ha ett problem som behövde lösas existentiellt, Asahara var en karismatisk ledare och endast beundran av honom kan ha varit skäl nog att bli medlem i hans sekt. Mycket kan naturligtvis tolkas som en identitetsönskan, men det är ingen nödvändighet. Behovet av andlighet måste alltså inte alls bero på oro, spänningar, trygghets- eller identitetsönskan, det finns andra skäl. Alla individer som upplever detta går inte heller med i nya religiösa rörelser.

⁵⁵ Kaplan och Marshall s37-39, 29-30, 10-11

⁵⁶ Geels och Wikström s324

⁵⁷ Juergensmeyer s106-107

⁵⁸ Kaplan och Marshall s37-38

5.3 Rörelsen Aum Shinrikyo

5.3.1 Sekten Aum Shinrikyo

I många av Furseth och Repstads skildringar stämmer Aum Shinrikyo in på beskrivningen av den religiösa organisationsformen kult. Författarna menar att kulten är kritisk till den befintliga religionen och söker istället egna medel för att nå mål, vilket man kan jämföra med Asaharas yogaskola. Vidare delar kulten många av samhällets grundvärderingar, men väljer att visa det på alternativa sätt.⁵⁹ Hur Aum förhöll sig till detta är svårbestämt. Gruppen ville störta den befintliga makten, men deras egen maktorganisering speglade trots det den japanska statens. Var detta egentligen ett alternativt sätt? Avgörande för att Aum inte stämmer in på kultbeskrivningen är kultens pluralistiska legitimitet. Möjligtvis kan man hävda att gruppen var pluralistisk innan den ideologiska förändringen 1990. Innan dess skulle hela mänskligheten frälsas, men efter valförlusten fokuserades det enbart på medlemmarna. Alla utanför skulle förintas i undergången vilket visar på sektens unika legitimitet.⁶⁰ Detta stämmer bra överens med tidigare nämnda Wallis typologi. Både sekten och kulten ställer sig utanför det rådande samhället, skillnaden är deras syn på det. Aum valde att ställa sig så långt bort från samhället som möjligt genom att bygga en anläggning för medlemmar där sektens egna regler gällde. Medlemskapet på anläggningen krävde ekonomisk, psykisk och fysisk uppoffring, vilket legitimerades genom tron på att detta var den rätta vägen till frälsning. Precis som Furseth och Repstad skriver är utmärkande för sekter, var livet i Aum Shinrikyo, särskilt livet i anläggningen, annorlunda jämfört med gemene mans liv i det japanska samhället.⁶¹

Även McGuires typologi pekar på den unika legitimiteten tillsammans med den obefintliga relationen med samhället som utmärkande för sekten. Hon menar också att sektens medlemmar betonar lojalitet och hängivelse hos varandra. Genom att Aum tog avstånd från omgivningen och medlemmarna endast träffade andra medlemmar, även detta särskilt påtagligt i anläggningen, ska enligt McGuire ha stärkt deras övertygelse.⁶² Medlemmarna i Aum blev ständigt påmind om sektens legitimitet, Kaplan och Marshall menar att de högre ledarna ideligen påminde om att staten förberedde en stor attack mot dem. Likaså ansåg de sig inte behöva anmäla dödsfall eller olyckor till myndigheter. Om det var möjligt tog sekten själv hand om sina döda, vilket är ett exempel på deras avståndstagande till det rådande samhället.⁶³ Spänningen mellan sekten och samhället är enligt McGuire både ett hot för gruppens framtid, samtidigt som den utgör en möjlighet för sekten att förändra samhället.⁶⁴ Aum ansåg att det japanska samhället skulle vara anledningen till undergången, men undergången krävdes för att sekten skulle leda landet.⁶⁵

5.3.2 Inre drag i religiösa rörelser som ökar sannolikheten till våld.

Jonathan Peste hävdar att forskare menar att det finns inre och yttre faktorer i nya religiösa rörelser som har lett till våld. De inre faktorerna speglar rörelsens drag, medan de yttre speglar samhällets påverkan. Peste presenterar en sammanfattning över inre drag i religiösa rörelser som ökar sannolikheten för våld. Sammanfattningen vilar på uppfattningen att våld i religiösa rörelser och religiös terrorism kan knytas samman, exempelvis i ideologierna. Kännetecknen

⁵⁹ Furseth och Repstad s184

⁶⁰ Kaplan och Marshall s191, 63

⁶¹ Furseth och Repstad s184-185

⁶² McGuire s156-157

⁶³ Kaplan och Marshall s140-141

⁶⁴ McGuire s157

⁶⁵ Castells s117, Kaplan och Marshall s21

skildrar moderna religiösa terroristgrupper, de behöver dock inte vara renodlade utan kan mycket väl kombineras och gå in i varandra.

1. Apokalyptisk verksamhetsuppfattning.

Som tidigare nämnt är apokalyptiken ett synsätt på världens slut. Nedan presenteras tre typer av apokalyptik, vilka kan öka sannolikheten för våld.

a. Katastrofisk millenarism

Frälsaren kommer före den nya tidsåldern, exempelvis millenniet. Världen ses av rörelsen med pessimism och allting kommer att bli värre. Ondskan måste dock besegras för att den ska försvinna.

b. Messianism

Med apokalyptiken som grund förstärks en särskild person, vilken kommer ha avgörande betydelse för hur framtiden blir. Personen sägs ha både gudomliga och mänskliga egenskaper. Den messianistiska ideologin kan förstärka ledarens auktoritet genom att uppfattas som messias både av sig själv och av anhängarna.

c. Konspirationsteorier

Rörelsens fiende i den sociala omvärlden genomsyrar tillvaron för anhängarna, eftersom den genom sin makt anses vilja förintä rörelsen. En konflikt de båda grupperna emellan anses oundviklig. Konsekvensen kan bli att rörelsen drar sig undan samhället.

2. Dualistisk verklighetsuppfattning

Dualistiska rörelser delar upp sin verklighet i två motsatta aspekter, exempelvis gott och ont. Den egna gruppen kan då ses som god och samhället som ont. Nedan presenteras tre typer av dualism, vilka kan öka sannolikheten för våld.

a. Exemplarisk dualism.

Den sociala verkligheten ses utifrån de dualistiska aspekterna. Den religiösa världsbilden placeras i den sociala verkligheten, exempelvis är fienderna demoner medan de motsvarande egna ses som martyrer.

b. Kosmiskt krig

Världen anses av rörelsen vara i ett krig mellan två krafter, vilket innefattar både gudomliga krafter och den sociala verkligheten.

c. Dualistiska stidsmyter

Rörelsen menar att världens onda krafter måste bekämpas, eftersom det är avgörande för frälsningen. Gruppen kan anse sig vara utvald och förföljd, därför måste de försvara sig med strid.

3. Karismatiskt ledarskap

Det karismatiska ledarskapet är ovan skildrat som en auktoritetstyp med makt över sina anhängare. Nedan presenteras två typer av karismatiskt ledarskap, vilka kan öka sannolikheten för våld.

d. Monopolisering av uppenbarelser/visioner av verkligheten

Ledarens monopol kommer från att han anser sig inneha en särskild kompetens till att tolka verkligheten. Monopolet kan legitimeras genom både ett religiöst språk och ledarens karismatiska skicklighet till övertygelse. Anhängarna är villiga att rätta sig efter den kompetente ledaren och är sällan kritiska till vad han säger.

e. Ledarens personlighet

Vissa personlighetsdrag hos ledaren, såsom storhetsvansinne, paranoida tendenser och manipulativt beteende ökar rörelsens våldsbenägenhet. Kriser som uppstår kan enligt ledaren anses lösas genom våld för att därmed skapa enighet i gruppen.

4. Totalism

Totalismen syftar på en indoktrinering hos vissa rörelser. I rörelsens sociala sammanhang kommer kunskapen inifrån rörelsen istället för ifrån samhället. Kritiker menar att teorierna om totalismen är alltför fokuserade på teknikens funktion utan att ta hänsyn till individernas personliga egenskaper. Nedan presenteras fyra grunddrag för totalistiska rörelser som kan öka sannolikheten för våld.

a. Stark social kontroll av medlemmarnas liv

Kontrollen av medlemmarna kan ske exempelvis genom asketiska levnadsregler, kontroll av anhängarnas ekonomi, eller genom att skapa en social struktur där medlemmarna kontrollerar varandra. Vanligt förekommande är gemensamt boende, vilket gör att vardagen i stort sett enbart sker i rörelsens omgivning.

b. Stark gruppsolidaritet

Stark gruppsolidaritet är vanligt i totalistiska rörelser. Anhängarna identifierar sig med varandra, de dåliga sidor som finns projiceras istället på någon som inte tillhör gruppen.

c. Sociala gränser gentemot det yttre samhället

Gränsen mot icke anhängare skapas och förstärks av den starka gruppsolidariteten. Anhängarna ses som de goda och "de andra" som de onda.

d. Omfattande indoktrinering av de egna medlemmarna

Rörelsens ideologi kan stärkas genom undervisning och studier.

Peste poängterar att det även finns religiösa rörelser där våld förekommit, men där många av de redovisade dragen saknats. Därav är de yttre faktorerna lika viktiga. Tyvärr nämner Peste inte vilka dessa faktorer skulle kunna vara, mer än att det handlar om samhällets påverkan.⁶⁶

5.3.2.1 Inre drag i Aum Shinrikyo som ökade sannolikheten för våld

Enligt Jonathan Peste finns det alltså gemensamma inre drag för många av de nya religiösa rörelser som brukar våld. Hur passar Aum Shinrikyos historia in i denna kategorisering, gjord utifrån fokusering på både religion och terrorism?

Många terroristgrupper anser själva, menar Peste, att de befinner sig i ett pågående krig. Krigssituationen har uppkommit på grund av aggression från gruppens motståndare. Den egna gruppens situation ligger också till grund för ideologin, vilken beskriver gruppens plats i världen samt hur det goda och frälsningen ska eftersträvas. Vidare menar Peste att rörelsens dualism kan vara grundad i både medlemmarnas studier av religiösa traditioner och egna religiösa upplevelser.⁶⁷ Aum Shinrikyos ideologi kombinerade apokalyptisk och dualistisk verklighetsuppfattning. Världen skulle gå under, och undergången skulle visa dess dualism: i stort sett enbart Aum, de goda, skulle överleva.⁶⁸

Enligt Pestes modell finns det mycket i Aums historia som visar att sannolikheten för att de skulle utföra någon våldshandling var stor. I exempelvis modellens *apokalyptiska* verklighetsuppfattning existerade alla tre redovisade drag. Undergången skulle ske, men mästaren skulle leda sin grupp igenom den.

Aums motgångar tolkades med konspirationsteorier. Peste menar att konspirationsteorier både ger mening åt anhängarna och verkar som politiska ideologier, vilka förklarar och legitimerar gruppens handlingar.⁶⁹ Själva sarinattentatet förklarades som tidigare nämnts, under den karismatiska ledaren, av anhängarna med att det var en komplott.⁷⁰ Sektens fiender var enligt Manuel Castells bland annat den japanska polisen⁷¹, vilken Aum ständigt motarbetade. Sarinattentaten i Matsumoto och Tokyo utfördes bägge enligt Kaplan och Marshall för att stoppa polisens utredningar om sekten. De menar också att all verksamhet i sektens laboratorier, där de med högmodern utrustning försökte framställa kemiska, biologiska och fysiska vapen, var inriktad på förberedelser och utlösande faktorer för den stundade undergången.

Även *dualismen* var tydlig hos Aum. Valförlusten 1990 var enligt sektens mästare en bekräftelse på hur förfallet samhället hade blivit. Därmed var det inte längre värt att försöka frälsa så många människor som möjligt, eftersom de som inte var medlemmar i Aum skulle utplånas i undergången. Kaplan och Marshall redovisar ett utdrag ur en predikan av Asahara våren 1990. I predikan säger mästaren att de kvarlevande efter Harmagedon kommer att delas upp i två typer: de som kommer till ljusets och ljudets himmelrike, samt de som kommer till helvetet. Vart Asahara ansåg att han själv skulle komma, är inte svårt att lista ut.⁷²

⁶⁶ Peste s249-253

⁶⁷ Peste s242

⁶⁸ Kaplan och Marshall s63

⁶⁹ Peste s243

⁷⁰ Kaplan och Marshall s331

⁷¹ Castells s118

⁷² Kaplan och Marshall s11, 63-64, 169, 276,

Även Peste påpekar att Asahara omdefinierade sina läror när relationen till samhället förändrades. Enligt honom insåg ledaren att han inte skulle kunna få fler medlemmar, därmed var det inte lönt att försöka frälsa hela världen. Istället fokuserades det enligt Peste på den egna gruppen och resten av världen blev en ond fiende. Han menar också att exemplet pekar på hur viktigt gruppens samspel med det yttre samhället är.⁷³

Att Aum Shinrikyo var en sekt driven av en *karismatisk* ledare, Pestes tredje punkt, råder det ingen tvekan om. Som tidigare nämnts ansåg Asahara sig vara utvald, vilket de många anhängarna bekräftade. Huruvida Aums mästars personlighetsdrag kan förklaras med psykologiska termer ligger inte i denna uppsats uppgift att utreda, men det är inte svårt att döma honom efter de som nämnts i Pestes exempel enbart utifrån det mänskliga förnuftet.

Utifrån Pestes modell kan Aum beskrivas som en *totalitär* rörelse, den fjärde punkten som ökar sannolikheten för våld. Författaren har valt att använda begreppet totalism istället för det närliggande hjärntvätt, en metod som av Nationalencyklopedin förklaras med att förändra attityd eller uppfattning genom intensiv psykisk påverkan, vilken kan liknas med tortyr.⁷⁴ I Aums anläggning vid Fuji förekom enligt Kaplan och Marshall metoder för hjärntvätt som ofta används i sekter. Lärjungarna fick mycket lite mat och sömn, och kontakten med familj och vänner försvann, vilket gjorde att sektens liv var det enda som medlemmarna kände till. När Asahara av media blev anklagad för att ägna sig åt hjärntvätt svarade han att de människor som lever i det moderna samhället redan har utsatts för en första hjärntvätt, eftersom samhället är så förorenat. Till medlemmarna sade han enligt Kaplan och Marshall att sektens metod för hjärntvätt var den bästa, och därmed borde man hjärntvätta alla anhängare.

Som tidigare nämnts, under den karismatiska ledaren, var anhängarna tvungna att skänka alla sina tillgångar till sekten, något Peste menar är ett sätt för den totalistiska rörelsen att kontrollera sina medlemmar. Någon särskild gruppsolidaritet skildras däremot inte hos Kaplan och Marshalls, dock enades anhängarna i sin hänförelse för gurun. Likaså hade de som valt att leva i anläggningen avskärmat sig totalt från yttervärlden, vilket precis som Peste skriver kan ha stärkt eventuell gruppsolidaritet. Medlemmarna blev även bestraffade för felsteg, vilket visar på att de bör ha angett varandra, eftersom gurun inte kan ha haft överblick över alla.⁷⁵ Charles Kimball menar att anhängares absoluta lydnad inte behöver visa på att det är deras fria vilja, utan snarare en varningssignal på att rörelsen är på väg att urarta.⁷⁶

I anläggningarna förekom även undervisning, bland annat meditationsseminarier. För att bli lika klok som mästaren, skulle man enligt Kaplan och Marshall meditera och följa den undervisning som fanns. Att använda den Perfekta Saliggörelsens Invigning, elektrodmössan som tidigare nämnts, var ytterligare ett sätt.⁷⁷

Ovanstående drag förekommer inte enbart i religiösa rörelser utan även i sekulära. De är dock presenterade som att öka sannolikheten för våld i religiösa rörelser. Modellen visar sociala situationer av vilka våldet blir en produkt. Peste skriver i enlighet med den samhällsvetenskapliga professorn Ehus Sprinzak att våldet som en produkt vid vissa omständigheter gör att vanliga människor kan begå våldsdåd, utan att de behöver vara speciellt våldsamma vanligtvis. Peste menar alltså att det enligt Sprinzak finns vissa

⁷³ Peste s248-249

⁷⁴ Nationalencyklopedin "hjärntvätt"

⁷⁵ Kaplan och Marshall s32, 34-36

⁷⁶ Kimball s106

⁷⁷ Kaplan och Marshall s31, 45

omständigheter som underlättar och ökar sannolikheten till våld. Genom att se omständigheterna som spänningsförhållanden till en social omgivning, kan man enligt Peste förstå väsentliga delar av terrorismen.

Peste tar även upp kritik mot känneteckensmodellen. De kännetecken som anses farliga i en våldsbenägen rörelse måste inte leda till att risken för våld är sannolik. Avgörande är rörelsens samspel med den sociala omgivningen. Därmed kan man också hävda att ovanstående modell är halv, eftersom den inte redogör för yttre drag. När Aum Shinrikyo kände sig avvisad av det japanska samhället växte klyftan dem emellan, och sannolikheten för att sekten skulle använda sig av våld ökade.

Vidare menar sociologen Thomas Robbins enligt Peste att dualismen ofta finns på bägge sidorna i en konflikt.⁷⁸ Då Aum försökte ge sig in i politiken valde det japanska samhället att de inte ville ha något att göra med sekten, vilket kan tolkas som att de som röstade såg Aum som motsatsen till sig själva. Ännu tydligare blir exemplet med de föräldrar som anlidade Sakamoto, advokaten som försvann. Den onda sekten hade tagit föräldrarnas barn från den goda familjen.⁷⁹ Aum tyckte antagligen precis tvärtom.

5.3.3 Konsekvenser för Aum Shinrikyo av konflikten med den sociala omgivningen

Charles Kimball menar att varje religiös rörelse förr eller senare måste ta ställning till hur den ska förhålla sig till samhället.⁸⁰ För Aum blev beslutet definitivt vid valförlusten, och konflikten var därmed ett faktum.⁸¹ När en religiös rörelse befinner sig i en konflikt med den sociala omgivningen, skriver Peste att det enligt religionssociologen David Bromley finns tre möjliga utfall för rörelsen: utmanande, anpassande eller tillbakadragande. Den sistnämnda utgången kan ske när rörelsen väljer att satsa på överlevnad istället för upplöpp. De andra två utfallen är desto mer radikala, eftersom de leder till en utmanande inställning. Inställningen kan manifesteras på sätt såsom symbolisk, rituell eller våldsamt. Bromley menar enligt Peste att religiösa rörelser sällan väljer våld, eftersom bedömningen görs att dess utgång kommer att ge ett katastrofiskt slut för rörelsen.⁸² Bromley till trots var det just den metod Aum Shinrikyo valde att använda. Att helt dra sig tillbaka var inget alternativ i sektens ideologi; först var tanken att frälsa hela världen, därefter skulle samhället krossas och Asahara skulle bli dess ledare. Att anpassa sekten gick inte heller ihop med ideologin, eftersom dualismen var ett faktum och gruppen var tvungen att förbereda sig för undergången.⁸³ Att handla utmanande var därmed enligt Bromleys modell den enda vägen för Aum när det gällde konflikten med det japanska samhället.

5.3.4 Förståelsemodell till terrorism

Jonathan Peste presenterar en förståelsemodell med ofta förekommande drag i terrorism. Modellen är gjord utifrån samband mellan nya religiösa rörelser och terrorism. Peste menar att uppkomsten av terroristgrupper och genomförande av attentat beror på vissa omständigheter. Skeendet blir uppdelat i modellen, egentligen är de dock sammanflätade. Peste är även medveten om att hans modell innehållande tolv faktorer skulle kunna bryta ner ännu mer, men då avsikten är att ge förståelse för den religiösa ideologins betydelse för

⁷⁸ Peste s237, 249, 254-255, 258

⁷⁹ Kaplan och Marshall s62, 51

⁸⁰ Kimball s114

⁸¹ Kaplan och Marshall s63

⁸² Peste s259

⁸³ Kaplan och Marshall s63-64

tillkomst av terrorism, anser han inte detta vara nödvändigt. Han menar att andra modeller, innehållande fler faktorer, inte förstår vikten av ideologins innehåll i sin kontext. För att förstå hur den radikala gruppen tolkar sin omvärld och skeenden runtomkring, måste man enligt Peste studera ideologin extra noggrant av alla de faktorer som medverkar till våld. Peste anser också att om man inte förstår hur anhängarna resonerar och till vilka kulturella traditioner de tillhör, kan man bedöma en omständighet eller händelse som betydelsefull, vilken ger en felaktig förståelse av gruppens handlingar. Den felaktiga förståelsen kan ske eftersom reaktionerna inte kommer från händelsen i sig, utan hur gruppen tolkar dem. Pestes modell syftar därmed till att visa de tolkningsprocesser som förutsätter valet av terrorism, något han menar inte finns i tidigare gjorda teoretiska modeller.

Modellen utgår från terrorism som ett socialt fenomen, rörelsen måste understödja våld i politiskt syfte och vissa kulturella situationer måste existera. Oftast förekommer flertalet drag, men det finns även fall där delar av modellen inte är aktuella. Det finns också rörelser vilka innehåller en majoritet av dragen men ändå aldrig blir terroristgrupper. Modellen är istället en teoretisering av upprepade faktorer när en grupp verkställt ett attentat. Alltså ger den ingen fullständig bild av någon enskild grupp som genomgår en radikaliseringsprocess för att sedan genomföra terroristattentat.

<p>Ledaren och anhängarnas medvetenhet om terrorismens psykologiska särdrag (erfarenhet av historia och strategiska betydelse av våld före gruppens tillkomst)</p> <p>Medvetenhet om tidigare taktiska psykiska sjukdomar (bomb, flygplanskapning, kidnappning)</p>	Ideologi där terrorism är en politisk strategi		<p>Gruppen tolkar sin situation i ljuset av sin ideologi/världsbild och gör valet att utföra en terroristattack, samtidigt som det är praktiskt möjligt att utföra attacken.</p>	<h1 style="writing-mode: vertical-rl; text-orientation: mixed;">Terroristattentat</h1>
<p>Politiska ambitioner (strävan att förändra en rådande social ordning, revolutionsideologi)</p> <p>Apokalyptik och dualism (katastrofisk millenarism, stridsmyter)</p>	Världsbild/ideologi där våld inbegrips	Ideologisk legitimering av terrorism		
<p>Innehav av vapen (skjutvapen, sprängämnen, massförstörelsevapen)</p> <p>Kompetens att använda vapnen och planera en taktiskt effektiv attack (träningmöjligheter, instruktörer, skjutbana)</p>	Utvecklad militär kapacitet/radikaliserings genom militarisering	Polarisering och spänningar med våldspotential mellan grupp och omvärld		
<p>Motsättningar gentemot den sociala omgivningen (infiltration, polisiära åtgärder, lagstiftning, massmedia, allmän opinion)</p> <p>Stöd från delar av den sociala omgivningen (moraliskt, militärt och ekonomiskt stöd från stater, organisationer eller privatpersoner)</p>	Utmanande/aggressiv hållning från gruppen på grund av interaktion med yttre omvärld			
<p>Karismatiskt ledarskap ("gudomlig" auktoritet genom visioner)</p> <p>Totalism (isolering, indoktrinering, projektion av gruppens negativa sidor på omvärld)</p>	Sociodynamiska omständigheter som driver anhängare till våld (marginalisering, ilska, frustration)	Individer som är villiga och motiverade att genomföra terroristdåd		
<p>Inre spänningar i gruppen (intensifiering av kriminella handlingar mord på egna medlemmar)</p>	Individernas personlighet/erfaren-			

Jonathan Pestes förståelsemodell till terrorism (Peste s262)

5.3.4.1 Förståelsemodell till terrorism applicerad på Aum Shinrikyo

Aum Shinrikyo är enligt Peste en av de rörelser som passar in på modellen: genom att applicera de olika dragen erbjuds en förståelsemodell till gruppens attentat såväl i Matsumoto som i Tokyos tunnelbana. Modellen ska läsas så att exempelvis Asaharas karismatiska ledarskap tillsammans med gruppens totalism ledde till sociodynamiska omständigheter vilka i sin tur ledde till våld. Det konfliktbaserade våldet tillsammans med individer som formats av gruppen utgjorde gemensamt en möjlighet att genomföra ett terroristdåd, vilket också skedde.

Den ideologiska legitimeringen av terrorism existerade inte enbart genom att terrorism kan ha varit en politisk strategi, utan snarare genom att ideologin i och med undergången och dualismen innehållit våld. Asahara försökte med hjälp av Aum att skapa en krigsmakt.⁸⁴ Enligt Björn Kumm hittades det efter tunnelbaneattacken mängder av vapen och nervgas. En japansk tidning hävdade enligt Kumm att de kemiska gaserna hade kunnat döda fyra miljoner människor, en annan menade så många som tio miljoner.⁸⁵ Genom att testa det egentillverkade sarinet på får i Australien, visste man att det var verksamt. Däremot förekom även misslyckade attacker med att just sprida sarinet, vilket visar att detta inte var deras starkaste sida.⁸⁶ Om de dessutom hade tillräckligt med gas för att döda flera miljoner människor, kan man fråga sig varför endast tolv dog.

Av Pestes tolv ofta förekommande drag gällande terrorism, går det att hitta exempel från Aum till varje. Som sagt betyder inte det att Aum Shinrikyo tvunget skulle resultera i en terroristattack, men modellen erbjuder förståelse för hur det ändå blev så. Till följd av den ideologiska legitimeringen av terrorism, spänningar mellan gruppen och omvärlden samt anhängare som var villiga att genomföra ett attentat, tolkade Aum via ideologin sin situation så att den resulterade i ett terrorattentat i Tokyos tunnelbanor.⁸⁷

5.4 Förekom det legitimering av våld i Aum Shinrikyos läror?

5.4.1 Aum Shinrikyos eklektiska läror

Enligt Jonathan Peste kom Aum Shinrikyos läror att utgöra en synkretism av buddhism, hinduism, fascism, konspirationsteorier samt kristna spekulationer om ett presumtvt kosmiskt krig.⁸⁸ Även Björn Kumm menar att ideologin var en synkretism av buddhism, hinduism samt gammaltestamentlig kristendom.⁸⁹

Den japanska författaren Shimazono Susumu menar enligt Charles Kimball att Aum Shinrikyos tidiga utveckling rörde sig kring esoterisk buddhism. Livet i karmas hjul kunde undvikas genom att troget utöva yoga och magiska reningsritualer. Fokus låg på individens egen befrielse, processen genomfördes då mästaren överförde sin andliga kraft till sin elev. Slutmålet var fullständig lycka och frihet, vilken kunde nås genom att höja sig över livet och döden. Tillvägagångssättet var förmedlingen av esoteriska förkunnelser och praktiska övningar från mästaren.⁹⁰ Troligen lockades Asahara tidigt även av hinduismen, namnet Aum kommer från ett hinduiskt mantra. Asahara gjorde även resor till Indien och Himalaya, där han enligt Kaplan och Marshall talade med heliga hinduiska män. Även buddhistiska Dalai

⁸⁴ Kaplan och Marshall s63, 106-107

⁸⁵ Kumm s117

⁸⁶ Kaplan och Marshall s163-164

⁸⁷ Peste s259-263

⁸⁸ Peste s53

⁸⁹ Kumm s174

⁹⁰ Kimball s101-102

Lama gjorde ett stort intryck, enligt Asahara själv såg den tibetanska buddhisten japanens andliga nivå, och menade att han ägde en Buddhas sinne. Därmed fick Asahara uppdraget att sprida sann buddhism i Japan. Kaplan och Marshall skriver emellertid att Dalai Lama själv inte kan påminna sig ha givit Asahara något speciellt uppdrag. Däremot minns han att Asaharas fokus varit mer på hur han skulle utforma en religiös organisation än den buddhistiska tanken.⁹¹

Kimball anser att etisk skolning och att leva anständigt är centralt i den buddhistiska traditionen, något som enligt honom saknades i Aums läror. Däremot kan vördnaden för den religiösa ledaren Buddha enligt Kimball likställas med vördnaden för Aums upphovsman.⁹²

Från hinduismen anammade Asahara tanken om medvetandets flera plan. Längst ner finns jordelivet, följt av det där källan till den materiella världens mening ligger. Slutligen finns det astrala planet, där inte något materiellt existerar. Mästaren menade att han obekymrat kunde förflytta sig mellan dessa plan, men befann sig mestadels i det plan hans anhängare var i så att de genom honom skulle kunna upphöja sina själar. Eftersom Asahara kunde se saker från ett annat plan, kunde han även göra bedömningar och handlingar som ansågs konstiga från det mänskliga perspektivet.⁹³

Kaplan och Marshall menar att Aum Shinrikyo ursprungligen blandade österländsk religion med övernaturliga krafter. Sektens främsta gud var den hinduistiska Shiva, medan ett centralt begrepp om undergången var tagen från den kristna bibeln, harmagedon. Asahara anammade även apokalyptiska profetior från den franska astrologen Nostradamus, vilken enligt Kaplan och Marshall var populär i Japan på 70-talet.⁹⁴

Castells skildrar Aums föreställningar utifrån vem han menar är en av Aums bästa observatörer, Osawa. Aum betonade enligt honom i Castells bok begreppet uppgivelse, vilket innebar frihet och lycka. Med hjälp av uppgivelsen och meditations- och askesteknik skulle anhängarna komma fram till sanningen, nämligen att människan förlorat sitt jag och att yttervärlden var fylld av bördor och smärta. Då de flesta var ovetande om uppgivelsen fanns det dock ytterligare två centrala element: dels tron på guruns övernaturliga krafter, vilket garanterade en frälsning, dels brådska på grund av den stundande undergången. Undergången och frälsningen var sammanbundna, man förberedde sig för undergången genom att skaffa sig övernaturliga krafter. Därmed var Aum enligt Castells både en mysticistisk sekt och ett företag, vilken gav överlevnadsträning mot betalning inför domedagen.⁹⁵

5.4.2 Legitimering av våld och död hos Aum Shinrikyo

Att använda oförsvarbart våld i syftet att sprida sina politiska åsikter är enligt Juergensmeyer förbjudet i buddhismen. Däremot är beväpnat våld berättigat när det gäller att försvara sig. Asahara själv menade enligt Juergensmeyer att vid ett kosmiskt krig gällde inte de regler som man annars normalt uppförde sig efter.⁹⁶

Kaplan och Marshall menar att Asahara utåt sett predikade att dödande gav dålig karma, och därmed skulle man helga livet.⁹⁷ Asahara hittade dock enligt Juergensmeyer ett sätt att

⁹¹ Kaplan och Marshall s20-23

⁹² Kimball s104

⁹³ Juergensmeyer s115-116

⁹⁴ Kaplan och Marshall s25-26

⁹⁵ Castells s42-43

⁹⁶ Juergensmeyer s114

⁹⁷ Kaplan och Marshall s65

försvara dödshandlingar med religiösa termer. Mästaren menade att vissa personer hade det bättre döda än levande. Genom att döda dem skulle deras själar komma till ett högre plan, vilket omöjligt skulle kunna ske om de var i livet. Asahara hävdade att detta stod i tibetanska buddhistiska texter, Juergensmeyer skriver däremot att de tibetanska buddhister han talat med tvivlar på att något sådant existerar i tibetanska skrifter. Istället verkade det vara Asaharas påhitt. Oavsett vilket var detta ett sätt att legitimera våldshandlingar för Aums anhängare.⁹⁸

Ett av Aums första dödsdåd rättfärdigades av Asahara enligt Kaplan och Marshalls på just detta sätt. Medlemmen hade börjat tvivla på om han verkligen ville fortsätta i sekten, men han kunde inte avlägsna sig eftersom en nära vän till honom avlidit under en behandling i iskallt vatten. Att gå med i sekten var ett livslångt åtagande. Lösningen blev att lyfta medlemmens själ till ett högre plan, det vill säga döda och kremera honom. Att lyfta själen var även orsaken till advokaten Sakamoto och hans familjemedlemmars död. Advokaten utgjorde ett hot mot sekten, han kunde förstöra allt som de hade byggt upp. Troligen var det inte tänkt att även hustrun och sonen skulle dödas. Men då överfallet kom att ske i familjens hus, menade Asahara enligt Kaplan och Marshall att det inte fanns något alternativ.⁹⁹

Asahara hävdade att han med sin medvetenhet på andra plan kunde få kunskap om personer och händelser som inte människor på jordelivet visste om. Även om en dödshandling verkade konstig på det mänskliga planet fanns det en förklaring på ett annat.¹⁰⁰ Den som eliminerade en människa som med all säkerhet skulle hamna i helvetet, skulle dessutom höja sig ett steg närmre Nirvana, det högsta målet inom buddhismen.¹⁰¹ Kimball menar enligt en artikel i nationalencyklopedin att folk som anser sig ha Gud på sin sida kan rättfärdiga vilket beteende som helst. Om denna person dessutom är en karismatisk ledare, kan upplevelsen för anhängarna betraktas som den enda sanna.¹⁰²

I begreppsdefinitionen angående religiös terrorism nämns legitimering genom en helig plikt. Kaplan och Marshall beskriver aldrig Aums våld som legitimerat av någon helig plikt, men man kan tänka sig att anhängarna angående exempelvis mordet på Sakamoto rättfärdigade detta med tron på en helig plikt. Om inte mordet utfördes, skulle sekten enligt Asahara gå under.¹⁰³ Precis som Ingmar Karlsson menar är utmärkande för religiös terrorism, var handlingen tvungen för att ett visst syfte skulle uppnås, och därmed blev den också moraliskt försvarbar. Med tron att deras mästare dessutom hade kunskap om den innersta sanningen, fanns det ingen anledning till att tveka på vad han sa.¹⁰⁴

6. Slutdiskussion

6.1 Använde Aum Shinrikyo sig av religiös terrorism?

Mark Juergensmeyer menar enligt en artikel i Dagens Nyheter att Aum Shinrikyo legitimerade det våld de utförde genom att tolka sina religiösa läror i den politiska och sociala situation de befann eller ansåg befinna sig i. Artikeln menar att det egentligen inte är andligheten som legitimerar, utan snarare den förvrängda världsbilden och kulturella

⁹⁸ Juergensmeyer s113-116

⁹⁹ Kaplan och Marshall s48-50, 55-56

¹⁰⁰ Juergensmeyer s113-116

¹⁰¹ Kaplan och Marshall s65

¹⁰² Artikel nationalencyklopedin ”När religionen blir ond”

¹⁰³ Kaplan och Marshall s55

¹⁰⁴ Karlsson s277

kontexten.¹⁰⁵ Detta kan föra tankarna tillbaka till Pestes resonemang om att all religiös terrorism egentligen är politisk, och att terroristernas försök att påverka sker genom våldshandlingar.¹⁰⁶ Aums anledning till terroristattentatet i tunnelbanan kan alltså inte endast förklaras med religiösa termer, eftersom det enligt Peste var en politisk handling. Detta kan dock problematiseras beroende på vad man anser att orsaken till attentatet egentligen var. Om syftet var att skrämja människor så att Aum skulle få mer makt, kan handlingen utifrån Peste förklaras som politisk. Troligen legitimerades den politiska handlingen då med religiösa termer, vilket gör attacken till en religiös terroristhandling. Men om orsaken var att påskynda apokalypsen, ett begrepp med religiös tillhörighet, kan handlingen då verkligen förklaras som politisk? Asahara ville förvisso få makt över Japan, men detta skulle inte ske förrän efter apokalypsen. Om den religiösa apokalypsen enbart existerade för de som utförde attentatet, blir inte attentatet då enbart religiöst? Om handlingen var enbart religiös, kan attentatet istället vara vad Peste nämner en ritualiserad våldshandling. Handlingen genomfördes då för att påverka en gudomlig eller andlig verklighet, vilket är mycket möjligt om apokalypsen var orsaken. För att få svar behöver troligen begreppet politik redas ut, något som inte kommer att göras här.

Även om man hävdar att apokalypsen utgör den förvrängda världsbilden, skulle Aums attentat enligt Juergensmeyer inte klassificeras som något som har med andlighet att göra. Diskussionen återkommer dock då till om apokalyps är ett religiöst begrepp, och därmed också gör den förvrängda verklighetsbilden religiös. Likaså kan man fråga sig om det inte är så att världsbilden, oavsett om den är förvrängd eller inte, ingår i andligheten. Om man utgår från att andligheten bygger upp världsbilden, det vill säga det man lever efter, är det istället den kulturella kontexten som avgör om den är förvrängd eller inte. De som lever i den andliga världsbilden skulle troligen inte omnämna den som förvrängd.

6.2 Kan man (låta bli att) döma Shoko Asaharas ledarskap som ont?

Enligt Max Weber, såsom Kerstin Lindskoug beskriver det, skulle jag som författare till denna uppsats inte få döma Shoko Asaharas karismatiska ledarskap som varken ont eller gott. Detta gör mig förbryllad. För att beskriva det karismatiska ledarskapet ger jag exempel från litteratur vilken jag tycker skildrar ledarskapet bra utifrån presenterade kriterier. Och även om jag själv strävar efter att vara neutral i mina beskrivningar, har jag svårt att tänka mig att de som läser det *inte* tolkar honom som ond. Lindskougs kriterier måste inte leda till ett ont karismatiskt ledarskap, men frågan är om det är möjligt att ett karismatiskt ledarskap inte är ont när ett utfört mord passar in på kriterierna för att beskriva just ledarskapet. Likaså är det svårt att se Asaharas ledarskap som neutralt, när man vet vad det resulterade i. Om jag dessutom skulle komma fram till att Asaharas karismatiska ledarskap skulle vara en av anledningarna till att sekten Aum Shinrikyo skadade oskyldiga människor, försvåras min objektivitet angående godhet och ondhet ytterligare, eftersom jag förutsätter att skadande av oskyldiga människor är en handling som faller inom kategorin ondhet.

En möjlig utväg skulle kanske kunna vara redovisning av kriterier för ondhet, och se hur Asahara stämmer in på det. Men hade mina exempel för huruvida Asahara var ond eller inte räknats som värderingsfria av Weber? Är den vetenskapliga slutsatsen för ondhet ingen värdering? Kanske skulle begreppet värdering behöva utredas, eller i alla fall vad Max Weber menade med det.

¹⁰⁵ Artikel Dagens Nyheter "Terror i Herrens namn"

¹⁰⁶ Peste s62

6.3 Varför hade Aum Shinrikyo inte fler medlemmar?

Såsom uppsatsens källor beskriver det japanska samhället under de år då Aum Shinrikyo utövade sin verksamhet, kan man fråga sig varför inte fler än 10 000 japaner anslöt sig till sekten. Samhället skapade människor med ett stort behov av både andlighet och individualitet, och ungdomskulturen beskrivs som nästan meningslös om man inte lyckades komma med i någon gemenskap. Dessutom verkar det ha funnits ett stort missnöje gentemot samhället från dess invånare, men ändå var missnöjet inte tillräckligt stort för att utföra någon revolution. Mer än att gå med i någon religiös sekt.

Om nu Aum Shinrikyo lyckades fylla det tomrum som beskrivs, kan man fråga sig varför inte fler personer gick med i sekten. Jag vet dock inte vad det fanns för andra religiösa rörelser i det japanska samhället, och jag vet heller inte hur dessa skilde sig från Aum. Dessutom vet jag inte hur många som hade kunnat tänka sig att gå med i Aum, men aldrig gjorde det eftersom de aldrig hörde talas om sekten. Vidare vet jag inte heller hur den genomsnittliga japanska uppfostran var, om föräldrar förbjöd sina barn att gå med i sekter, och hur vanligt det var att man uppfostrades av religiösa föräldrar och i religiösa hem.

Sekten har fått mycket uppmärksamhet efter sarinattentatet, hur känd den var hos den japanska befolkningen innan dess framgång tyvärr inte av mina källor. De teorier som gjorts angående det japanska samhället i förhållande till Aum Shinrikyo är gjorda efter terrorattentatet, då de med största sannolikhet blivit dömda som en sekt med dålig påverkan på sina anhängare. Teorierna kan alltså inte vara så generella som de utgör sig för att vara.

6.4 Ger Jonathan Pestes modeller någon förståelse för Aum Shinrikyos våldshandlingar?

Jonathan Pestes modell angående inre drag i religiösa rörelser som ökar sannolikheten för våld, visar att sannolikheten för att Aum Shinrikyos våldsbegäret var stor. Genom att tolka de redovisade dragen som uppkomna ur spänningsförhållande mot Aums omgivning, anser jag att man kan få förståelse för sektens våldshandlingar. Det centrala i Aum är givetvis ideologin, utan den skulle sekten inte ha verkat som den gjorde, och den hade heller inte lockat just de anhängare som valde att gå med. Ideologin överrensstämde emellertid inte med det rådande japanska samhället, och därmed var en konflikt uppenbar. Anledningar till konflikten går att finna genom att använda Pestes modell på Aum Shinrikyo. Konflikten med omgivningen kan också ses som den grundläggande anledningen till våldsdåden: om inte invånarna i Matsumoto hade invänt mot sektens markköp hade inte hämndaktionen med sarinattentatet ägt rum. Likaså kan sarinattacken i Tokyos tunnelbana ses som en följd av Aums konflikt med polisväsendet. Via konflikten blev exempelvis dualismen tydliggjord: för att sekten som ansåg sig som de goda skulle kunna överleva, krävdes det våldshandlingar som försvar. Modellen öppnar även möjligheten för att de som utförde mord på order av sin mästare, faller inom kategorin hjärntvättade, vilket ger ytterligare en legitimering av det genomförda våldet. Modellen öppnar många vägar till förståelse för Aum Shinrikyos våldshandlingar, både enskilda och de som resulterade i terroristdåd.

Även i Pestes andra modell, en förståelsemodell till terrorism, står ideologin i centrum. Med hjälp av modellen kan man analysera hur Aum har tolkat sin verklighet så att de valde att utföra en handling som resulterade i terrorism. Genom att föreställa sig den väg sekten har vandrat, erbjuds även här en mängd möjligheter till förståelse med ideologin i grunden.

Modellen visar hur viktigt det är att vara klar över Aum Shinrikyos ideologi för att kunna förstå deras handlingar, eftersom allting faller tillbaka på just ideologin. Orsakerna till Aums

terroristdåd som fås fram av modellen är bland annat sektens spänningar till sin omvärld, vilken uppstått på grund av gruppens ideologi. Även förståelse för sektledarens handlingar kan bli funnet i ideologin.

6.5 Avslutning

Att den religiösa rörelsen Aum Shinrikyo medvetet skadade och dödade oskyldiga människor kan beskrivas med att sekten förklarade dessa handlingar som en helig plikt, precis som teorierna angående religiös terrorism menar. Legitimeringen skedde genom tron på ett kosmos innehållande flera plan, där sektmedlemmarna strävade efter att komma så långt upp som möjligt. De människor sekten ansåg sig vara tvungna att mörda, hade enligt sekten aldrig kunnat komma högre upp om morderna inte hade skett, eftersom de då hade utfört allt för många dåliga handlingar i jordelivet. Dessutom kunde ytterligare en legitimering ske genom att de som utförde mordet fick bättre karma, då de hjälpte den mördades själ till ett bättre ställe.

Ytterligare en grundtanke hos sekten var att jorden skulle gå under, varefter endast sekten och drygt tio procent av världens befolkning skulle överleva. Med tanke på ovanstående är det sannolikt att anhängarna ansåg att de nittio procent som inte skulle klara sig, var så dåliga människor att de inte var värda att leva vidare. Då i stort sett alla som inte var med Aum ansågs vara emot dem, kan man också tänka sig att i terrorattentatet i Tokyo skulle endast de som inte var värda att leva vidare dö. Därmed kan man finna ännu en legitimering i sektens ideologi, som går tillbaka på tron på ett kosmos med flera plan.

Aum Shinrikyo ger lärdom om dagens religiösa terrorism, eftersom sektens utveckling visar på förutsättningar som ledde till två terrorattentat. Genom att använda Aum som ett exempel, blir sekten ett hjälpmedel för att förstå andra rörelser. Många av Aums förutsättningar går säkerligen att finna i andra religiösa rörelser som utfört terrorattentat. En gemensam förutsättning för Aum Shinrikyos och al-Qaidas attentat var exempelvis en stark yttre fiende. Genom att tydliggöra förutsättningarna, och där med legitimeringen av våld och död, går det att skapa förståelse för terroristernas handlingar istället för att avfärda det som galenskap. Och via förståelsen är det möjligt att tolka och lära av händelserna på så sätt att de förhoppningsvis blir färre.

Sarinattacken föder också tankar om huruvida ett liknande attentat hade varit möjligt i Sverige, och vilka förutsättningar för religiös terrorism det svenska samhället har. Funderingen lämnas obehandlad till någon annan uppsatsskrivare.

Källförteckning

Referenser

- Castells, Manuel (2000) *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur. Band II: Identitetens makt*. Göteborg: Daidalos AB.
- Furseth, Inger & Repstad, Pål (2005) *Religionssociologi – en introduktion*. Malmö: Liber.
- Geels, Antoon & Wikström, Owe (2003) *Den religiösa människan. En introduktion till religionspsykologin*. Stockholm: Natur och Kultur. Fjärde utgåvan.
- Juergensmeyer, Mark (2003) *Terror in the mind of God : the global rise of religious violence*. Berkeley: University of California Press. Tredje utgåvan.
- Kaplan, David E. & Marshall, Andrew (1997) *Sekten vid världens ände. Den otroliga historien om Aum*. Falun: ScandBook AB.
- Karlsson, Ingmar (2005) *Tro, terror och tolerans*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Kimball, Charles (2004) *När religionen blir ond*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kumm, Björn (1997) *Terrorismens historia*. Lund: Historiska media.
- Lifton, Robert Jay (2000) *Destroying the world to save it: Aum Shinrikyo, apocalyptic violence, and the new global terrorism*. New York: Henry Holt and Co.
- Lindskoug, Kerstin (1979) *Hänförelse och förnuft. Om karisma och rationalitet i Max Webers sociologi*. Lund: Dialog.
- McGuire, Meredith B. (2002) *Religion, the social context*. Belmont: Wadsworth. Femte utgåvan.
- Murakami, Haruki (2005) *Underground*. Stockholm: Norstedts Förlag.
- Peste, Jonathan (2003) *Religion och terrorism. Mellan samvaro och radikalism*. Lund: Studentlitteratur.

Officiella tryck

SoS-rapport 1998:20 *Terroristattacken med sarin i Tokyo den 20 mars 1995*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Uppslagsverk

(1996) *Religionslexikonet*. Stockholm: Bokförlaget Forum.

Internet

- Artikel Dagens Nyheter "Terror i Herrens namn" 2005-05-16
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=1194&a=415577>
- Artikel i Svenska Dagbladet "En bild av Japans varhärdar" 2005-11-21
http://www.svd.se/dynamiskt/rec_litteratur/did_11083490.asp
- Artikel Nationalencyklopedin "När religionen blir ond" 2004-03-30
http://www.ne.se/jsp/search/show_section.jsp?i_art_id=NT8385&i_word=religi%20v%e5ld&i_h_text=1&i_rphr=religi%20v%e5ld
- Artikel Religious Movements "Group profile"
<http://religiousmovements.lib.virginia.edu/nrms/aums.html>
- Jonathan Pestes hemsida <http://hum.gu.se/institutioner/religionsvetenskap/personal/jonathan-pestes>
- Mark Juergensmeyers hemsida <http://www.global.ucsb.edu/faculty/juergensmeyer.html>
- Nationalencyklopedin hemsida <http://www.ne.se>